RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 137(XV) Dátum: 29.6.1972.

OBSAH

Ján PODHRADSKÝ (Pravda)	Zápas o súčasného hrdinu na striebornom plátne	str. 2
Ján PODHRADSKÝ (Pravda)	Taktika infiltrácie a diverzie	str. 4
Ján PODHRADSKÝ (Pravda)	Proti pseudoumeniu možno bojovať len umením	str. 6
Štefan FERENCEI (Pravda)	Internacionalizmus - integrujúca sila	str. 8
Ján RAJNIČ (Pravda)	Trvalú pozornosť štrukturálnym zmenám	str. 11
Rudolf MRLIAN (Pravda)	Potrebujeme divadlo dnešných dní	str. 13
DANAY (Smena)	Mohli by ste ma načas oslobodiť(kresba)	str. 15
M. SAMKO (Večerník)	Obchodníci so starinou	str. 15
red.čl. (Večerník)	Hrdinovia našich detí	str. 16
red.čl. (Večerník)	Doručovanie - bolavá služba	str. 19
(ža) (Večerník)	Dva roky za udretie	str. 19
Ing. Jozef HUDEC (Hospodářské noviny)	Využitie atomovej energie	str. 20

PRAVDA, 14. júna 1972, str. 3.

2(137)XV

Umelecké kritériá nemožno modelovať kritériám politickým
Tvorba a kritika

Filmová tvorba a kritika

JÁN POMAJBÍK, šéfredaktor Slovenského filmu

Filmová tvorba sa na Slovensku rok čo rok rozrastá a zároveň s novými dielami pribúdajú nám i nové tvorivé a organizačné starosti. Kinematografia je totiž živý a veľmi citlivý organizmus, ktorý sa skladá z náročnej tvorby a jej ideovo-umeleckých aspektov, výroby filmov, filmovej techniky a distribúcie filmov. Kríza rokov 1968—1969, ale už i obdobie pred nimi, vážne ovplyvnila celkový vývoj československej kinematografie a hlboko zasiahla všetky jej zložky i na Slovensku. Dozvuky krízy pociťujeme dodnes, lebo rozvrat bol naozaj hlboký. No i napriek tomu, že vedomie veľkej časti filmových tvorcov ovplyvnil vývoj uplynulého obdobia, že ich silno dezorientoval, u absolútnej väčšiny dnes už zvíťazilo poznanie, že jedinou cestou ich uplatnenia je pozitívna, aktívna účasť na socialistickej tvorbe. Prešli bolestným poznaním a toto poznanie už prináša plody umenia i našej spoločnosti.

Pravda, v Slovenskom filme nemáme iba problémy s tvorbou. Naopak, i škála ďalších skutočností je veľmi ťaživá. Veľa síl a energie nám odčerpáva už roky priam zakliata výstavba Koliby, absolútny nedostatok priestorov a s tým súvisiaci nedostatok sociálnych zariadení, nepravidelný harmonogram výroby, ktorý narúša jej plynulosť, zastaralá technika a zápasy o dotácie na novú techniku, nedobudovaná administratíva a nedoriešená vnútorná štruktúra Slovenského filmu, ťažké dedičstvo v podobe premárnených hodnôt na koprodukčných filmoch, ale i nehospodárnosť na našich pracoviskách. Všetky tieto problémy musíme riešiť, je to tiež nebiahé dedičstvo minulosti a nikto nás od neho neoslobodí. Z hľadiska konečného efektu našej práce, z hľadiska produkcie dobrých filmov najakútnejšie je dnes zaostávanie dramaturgie, scenáristickej tvorby, ale i práce režisérov za potrebami doby. Musíme dosiahnuť predstih najmä v literárnej príprave filmov a obrat v jej nasmerovaní na súčasnosť.

Bludisko v džungli všeľudského humanizmu

Cesta Slovenského filmu nebola vždy priamočiara. Podliehala rozličným vonkajším aj vnútorným vplyvom. Výrazne to dokumentuje aj nedávno vypracovaná a schválená analýza činnosti Slovenského filmu v r. 1968—1970. „Umelecké vedenie Slovenského filmu" — konštatuje sa v nej — „takmer úplne stratilo zo zreteľa socialistické, triedne a národné hľadiská tvorby. Dávalo najširší priestor formálnym a formalistickým východiskám; tvorcom, ktorých kvalifikácia často spočívala iba v tom, že boli apolitickí alebo angažovaní tak, akoby socialistické zriadenie v tomto kúte Európy bolo len akýmsi prechodným omylom dejín. Zvláštnosťou tohto vedenia bola orientácia na západné koprodukcie, pomocou ktorých sa mal Slovenský film stať svetovým. Vedenie zrejme pod vplyvom nových ekonomických »modelov« podnikalo za každú cenu s perifériami a nesolídnymi západnými partnermi..."

Po zlikvidovaní svetových ambícií bývalého vedenia Slovenského filmu a po skorigovaní netriednych, ba aj antisocialistických dramaturgických plánov ostala tu prakticky príslovečná tabula rasa — prázdny stôl a zlá príchuť z väčšiny „tvorivých" tiež-experimentov, ktoré sa síce umelecky tvárili, ale umenie im chýbalo.

Prichodí nám otvorene si povedať, že každá kultúrna organizácia či inštitúcia našej spoločnosti, a teda i Slovenský film musí byť živým činorodým organizmom pri rozvíjaní duchovných hodnôt človeka a národa v jeho dejinnom procese, pri výstavbe socialistickej spoločnosti. Nemôže stáť mimo každodenných zápasov v tomto triedne rozdelenom svete, nemôže svojou činnosťou popierať program, pre ktorý vznikol, nemôže nerešpektovať líniu vedúcej sily našej spoločnosti — Komunistickej strany Československa. Žiaľ, taký stav však bol — až sa utvorila absurdná situácia, keď producent, teda náš socialistický štát poskytoval milionové sumy na diela neúnosné, často priam škodlivé, antisocialistické a protištátne. Zároveň štedro platil aj vykladačov, ktorí takéto diela vynášali do nebies, ospevovali a v krikľavej úprave servírovali publiku. Boli to klany samozvaných kritikov, nátlakové skupiny umeleckých ideológov, ktorí lietali

okolo filmu ako rozpálené kométy. Nijaký mecén ešte nikdy tak štedro nefinancoval vlastnú diskreditáciu, ani neživil mafie proti vlastným záujmom. Akoby odrazu všetci z nich boli zabudli, že treba hájiť predovšetkým čistotu záujmov socialistického umenia. Oni, naopak, osobnosť tvorcu a jeho činy vedome hnali do rozporov a protirečenia so základným poslaním umelca v socialistickej spoločnosti. Hájili iluzórnu, tzv. všeľudskú slobodu, všeľudský humanizmus, voľnosť tvorby bez zainteresovania na osude socializmu a prešli na otvorenú podporu buržoáznej ideológie. Pripomeňme si napríklad hlas P. Branku, jedného z popredných filmových kritikov tohto obdobia: „Jedno sme uhájili do budúcnosti — autonómiu kultúrneho frontu proti politike a iste budeme musieť aj ďalej rozvíjať ofenzívnu taktiku proti politickým zložkám. Vedúca úloha strany sa prejavovala dvadsať rokov proti kultúre ako zdržovacia taktika strany..."

To je už otvorený protistranícky postoj, revizionizmus a nastoľovanie mocenského zápasu o pozície v politických orgánoch. Pod vplyvom takýchto hlasov nejeden tvorca zablúdil v džungli nehistorických, abstraktných, antropologických vízií, v húštinách všeľudského humanizmu, zabudnúc na triednosť dnešného sveta — a potom strata triednej orientácie viedla už iba do bludísk. Apolitičnosť filmového pracovníka je lož, je nezmysel. V dnešnom svete nemôže existovať filmový tvorca a byť apolitickým. Vždy, chtiac-nechtiac, akejsi idei slúži. Naopak, politika je istotou tvorcu, jeho otvoreným okom, jeho periskopom a istotu nemožno nahradiť čímsi vzdušným, symbolom, lebo to znamená stratiť sa, vyparíť sa v éteri. Spoločensky škodlivými sa stávame nielen vtedy, keď kazíme vkus človeka, zafixovávame do jeho podvedomia nemravnosti a povyšujeme ich na morálny obraz spoločnosti, ale i keď dávame divákovi prevrátený a falošný obraz sveta, keď je naše videnie a svedectvo o svete lživé, nerevolučné, malomeštiacke.

Aj na Kolibe triumfovali avanturisti

Aj u nás na Kolibe sa do popredia dostala skupina, ktorá programovo orientovala filmovú tvorbu na západné vzory a na kritiku spoločenských pomerov u nás. Značná časť tvorcov sa odvrátila od socialisticky angažovanej tvorby, prijala módne estetické vzory a agresívne popierala aj vynikajúce výsledky povojnovej tvorby. Človek sa v ich tvorbe stával neurčitkom, tvorcovia sa vyžívali v pocitoch subjektivizmu, márnosti, hlásali teóriu odcudzenia a rozsievali smútok, beznádej, skepticizmus. Útočili aj na tvorcov, ktorých diela patria medzi nesporné hodnoty, ako sú filmy Bielikove, Bahnove a ďalších. Najdravší z progresivistov sa prostredníctvom západných festivalov usilovali dostať do vedomia buržoáznych „mecenášov" a podnikateľov, že socializmus u nás je v kríze a v duševnom marazme, za problematické ceny a odmeny padali na kolená.

Dnes jasne vidíme, že všetky tieto odmenené a po odmenách túžiace filmy spája snaha vykresliť našu skutočnosť ako beznádejne chorú, v ktorej niet síl na nápravu. Všetky umftvulú vyššiu psychiku človeka, deptajú v nom ušľachtilé city, budia cynizmus a odpor proti životu v našom spoločenskom systéme. Je dobre niektoré si pripomenúť, aby sme sa podobných tendencií vyvarovali. Z českej produkcie sú to napríklad filmy Ucho, Spaľovač mŕtvol, Horí, má panenko, ale i slovenská produkcia má Vtáčkov, siroty a bláznov, má z krátkometrážnej tvorby jedovatý antisovietsky film Interview v metelici, Tryzna, Roľníci a iné.

Kde sú skutočné hodnoty?

Čas, ten spravodlivý sudca a korektor však ukazuje, kde boli skutočné hodnoty a kde vznikali podankové nedochodčatá, čo v žiadnej previerke neobstoja. Nemusíme to ukazovať my, ukazujú to za nás buržoázni kritici, napr. z rozličných medzinárodných festivalov, po ktorých sa tieto „progresívne diela" minulého obdobia potulujú. V portugalskej tlači po medzinárodnom týždni farebného filmu v Barcelone čítame: „Je ťažko hovoriť o filme, ako je Vtáčkovia, siroty a blázni, ktorý nakrútili vo francúzsko-československej koprodukcii v réžii Juraja Jakubisku prédovšetkým preto, že film takého druhu v Portugalsku nepoznáme a takým filmom ani nerozumieme." V austrálskej tlači po uvedení filmu Zbehovia a pútnici na filmovom festivale v Melbourne Colin Bennet v časopise AGE 19. 6. 1971 napísal: „Niekedy sa zdá, že tvorca bol rovnako opitý ako jeho postavy. Je to silácky film, príliš didaktický vo svojej pôsobnosti." A Kenneth Mogg v časopise Times 23. 6. 1971 akoby dodával: „...A film Juraja Jakubisku Zbehovia a pútnici (Československo) mi pripadal príliš nedisciplinovaný a chvíľami vyslovene hnusný." Kenneth Mogg, teda ten istý autor, sa v auguste 1971 v časopise Federation News č. 70 ešte k filmu vracia a konštatuje: „... Nemám, čo by som dodal, lebo som odišiel asi po 15 minútach. To, čo som videl, bolo krvavé, odpudivé a odporné, nedisciplinované v každom smere."

Ani nám vari k tomu netreba nič pridávať. Buržoázni kritici v tomto prípade povedali pravdu aj za nás.

Všetci, čo pracujeme v Slovenskom filme, musíme si hlboko uvedomiť, že žijeme v kvalitatívne diferencovanom svete, v triedne rozčlenenom svete. Najmä z hľadiska tvorby treba si ujasniť, že stimulom pohybu na Západe je v podstate egoizmus, svätá sebectvo, ktoré samozrejme ľudí vybičováva k vysokým výkonom, pretože ide o to nájsť si a ubrániť si svoje miesto pod slnkom. V negatívnom zmysle slova je motorom ľudského pohybu strach pred chorobou, nezamestnanosťou, starobou, pred materstvom. Pod pestrofarebným obalom konzumnej spoločnosti sa skrýva vzájomná nedôvera, duchovný teror a uniformita. Oproti tomu v socialistickej spoločnosti — hoci vec neidealizujeme a uvedomujeme si aj nedostatky — je motorom ľudského pohybu, tmelom našej spoločnosti túžba nie obohacovať sa, ale tvoriť hodnoty pre celok v skutočne ľudsky úprimných vzťahoch. Z tohto základného kvalitatívneho rozdielu vyplýva i základný vzťah k umeleckej tvorbe.

TAM — je totálna kríza indivídua a spoločnosti. Stoja na slepej koľaji. A radi by nás presvedčili, že ich svet je i naším svetom, podstrčiť nám ho. Nebudeme ho preberať.

NÁŠ — svet je nasýtený nevyčerpateľným optimizmom miliónov. Vanie z neho vôňa života, chuť človeka žiť. Prirodzene, v umení neslobodno tieto javy tlmočiť schematicky. Nič sa nerodí ľahko. Život bol, je a zostane zaujímavý, no aj dravý, vášnivý pohyb vpred, zápas. Musíme si uvedomiť, že formovanie spoločenského vedomia sa deje cez jednotlivca, že človek je kozmický tvor, nesmierne zložitý, so zložitou psychikou a psychológiou.

(Pokračovanie.)

Umelecké kritériá nemožno nadraďovať kritériám politickým

TVORIVÉ HĽADANIE

JÁN PODHRADSKÝ, ústredný riaditeľ Slovenského filmu

Agresívne sily imperializmu vedia, že socialistické krajiny nemožno poraziť vonkajšou silou. Preto zvolili taktiku ideovej infiltrácie a diverzie, ktorá má socialistický systém rozložiť zvnútra. Taktiku, ktorá má zastrieť také zločinecké akcie špinavej vojny vo Vietname, akých sme dnes svedkami, pažeru rasistických režimov v južnej Afrike, vykorisťovanie ľudu Južnej Ameriky, zbedačovanie farebného obyvateľstva v USA a pod. Preto sa žiada, aby sme boli jednoznační vo svojej orientácii, aby sme vedeli, kde patríme, kým sme a čo chceme, aby sme skončili s tvorivým alibizmom, aby sme tvorili slobodne, podľa princípu: „Som, myslím, cítim a vidím, milujem všetko, len temno nenávidím..." Uvedomelosť nie je mi prekážkou.

Pre takúto socialistickú tvorbu, spojenú i s tvorivým hľadačstvom, nespokojnosťou i rozumným rizikom objavovania budeme vždy utvárať priestory. Sme i za experiment, ktorý v sebe taji cieľavedomú snahu po formálnej výraznosti, no aj disciplínu a vedomie, že primárny je vždy obsah. Chceme, aby sa tvorcovia chytali diel myšlienkovo bohatých, jasných, strhujúcich, skvele vypointovaných, no i svetonázorove celkom zreteľne orientovaných. Teda, aby sme slúžili záujmom socializmu. Nebojím sa toho vysmievaného slova, lebo slúžiť ušľachtilým humanistickým myšlienkam bolo vždy najvyšším krédom každého titana umenia. Veď by bolo naozaj zlé, ak by sme produkovali filmy neutralistické, ľahostajné fotografie, ktorým by chýbala vášnivá analýza súčasného sveta. Prichodí sa nám zmocniť života analyticky a kriticky. Zobrazovať človeka vo všetkých jeho dimenziách, človeka, ktorému nič ľudského nie je cudzie, človeka neschematického, nie človeka tézu. A pritom používať i využívať symbol, metaforu, znak potiaľ, pokiaľ dynamizujú dej, posúvajú ho do vyšších kvalitatívnejších polôh. Teda neunášať sa čačkami, čo je ešte častý omyl našich tvorcov. Dekorácia a rekvizita zostanú len dekoráciou a rekvizitou, hlavná je myšlienka, pravdivé postavenie života do obrazu. To sa podarí tomu tvorcovi, ktorý ovláda aj kumšt zmobilizovať celý scénický, zvukový, pomocný, svetelný aparát, prosto práca každého, lebo ak zlyhá jeden, narúša sa celistvosť tvorby.

XIV. zjazd KSČ a jeho závery nás prizývajú na spoluúčasť na pretváraní dneška. Dovoľte mi, aby som sa vrátil k Zjazdu národnej kultúry v roku 1948, kde dr. Zdeněk Nejedlý povedal: „Kultúra nie je večná. Aj to je vec, ktorú treba zdôrazniť, lebo i to veľmi mýli inteligenciu a práve tvorivú inteligenciu, vedcov a umelcov. Nemýlme sa preto: kultúra nie je večná, nie je nadčasová, naddobová ako si mnohí navrávajú, len aby nemuseli plniť dnes naliehavé úlohy. O nadčasovosti, naddobovosti, tzv. čistote a večnosti, nemennosti kultúry vždy rada hovorila vládnúca trieda, ktorá mala záujem na udržaní moci...

...A je smiešne, ak si niektorí zaručujú už vopred »večnosť« tým, že sa usilujú byť nečasoví, nemať nič spoločné s dneškom, že podľa svojho časovo obmedzeného rozumčeka tvoria »nadčasové umenie«, veď, alebo čokoľvek iné. Naopak, tí pochodia najhoršie, lebo ak nie sú aktuálni ani životní vo svojej dobe, ako môžu byť takí v iných dobách? Práve tí budú zabudnutí hneď zajtra, lebo taká hodnota sa nedá vyumelkovať, chytrácky už vopred vypočítať. K tomu vedie cesta práve len cez najhlbšie ponorenie sa do smelých základov života, ale to je možné len cez dnešný, súčasný život. Len ním sa možno dostať k základom života vôbec."

TÉMA SÚČASNOSTI — NEDOSTATKOVÝ MATERIÁL

Niet určite diváka, ktorý by dal prednosť niečomu inému pred príbehom dnešných dní. Téman súčasnosti je však, žiaľ, najnedostatkovejšou témou slovenského filmu. To súčasné s čím sme zákonite zvíťazili na tohtoročnom celoštátnom festivale v Plzni, čo sa len hanblivo uchytilo v našom filme, je, — žiaľ, — iba náznak, predzvesť, ale nie prelom.

Čo to súčasnosť vôbec je? Je to vzrušenie, radosť, stvárnenie osudov a starostí tých, ktorí žijú vedľa nás, ktorí sú súčasťou nášho vlastného života, hoci to priamo nepociťujeme. Tvoriť hlbšie, pravdivejšie, talentovanejšie, vysoko stranícke filmy o našom živote — stranickosť, pravda, nechápem len ako úzke stránenie pokroku, ale ako boj za pokrok — to je napokon najnaliehavejší problém filmového umenia. Umeleckú hľadanie v oblasti súčasnej tematiky musí predovšetkým smerovať k posilneniu spoločenského myslenia.

Divák nechce iba javové, vonkajšie stránky života, ale jeho vnútorný proces. Ak je však scenár prázdny ako bubon, nezakryje to ani vyslovene vonkajšková chytristika réžie. Z tohto aspektu, pri všetkej úcte k autorom, nie je možné súhlasiť ani s ideovými hľadiskami, ani s umeleckým poňatím filmu Letokruhy. Aj v tomto prípade ťažkosti sa začínajú pri scenári. Chýba mu hĺbka umeleckej myšlienky, súcej na filmovú realizáciu.

Ak analyzujeme cesty, na ktorých sme predsa len dosiahli určité úspechy, môžeme spokojne povedať, že tieto cesty sú asfaltované nekompromisnou revolučnosťou, morálnou čistotou a vierou v človeka, čo vždy tvorilo a tvorí hlavné hodnoty života; sú tiež spojené s hlbokým poznaním života.

Chuť k tvorbe takýchto dobrých a súčasných scenárov budeme podporovať a uprednostňovať. Nakrúcanie filmov len podľa známych a osvedčených literárnych predlôh je výrazom toho, že sa filmári snažia zabezpečiť pred nepredvídanosťami, nechcú niesť „kožu na trh". Prirodzene týmto konštatovaním, nechcem vypovedať akýsi boj proti adaptácii klasických literárnych diel. To sa nesmie stať. Ide nám však o mieru súčasnosti a minulosti. Diváka dnes zaujíma predovšetkým dnešný hrdina; v centre našej pozornosti naozaj musí byť dnešný človek, ktorý predstavuje konštruktívnu silu našej spoločnosti. Tento človek musí byť osobnosťou. Každá epocha hľadá estetické zobrazenie hrdinov svojej doby, aby ich obraz mohla odovzdať nasledujúcim pokoleniam. Náš hrdina je osobnosť vzdelaná, naši ľudia sú ľudia prenikavého intelektu, ktorých charakterizuje aj sila vôle, cieľavedomosť, i to, že vždy stoja uprostred najdôležitejších zápasov epochy.

KOĽKO FILMOV ZOSTANE V PAMÄTI

Žiada sa položiť si otázku: budú naši vnuci schopní poznať podľa súčasných filmov dobu, v ktorej žijeme, ako my poznáme roky občianskej vojny v Sovietskom zväze z filmu Čapajev, či sociálne a triedne zápasy v našej prvej republike z filmov Anna proletárka, Pole neorané a iných?

„Pravdaže, treba povedať, že téma môže byť i veľká, i súčasná, a predsa film bude mizerný ak je osobnosť autora nerozvinutá. V súčasnom svete je toľko protikladov a zložitostí, že vedieť ich pochopiť a rozprávať o nich svojím hlasom presvedčivo a zaujímavo môžu naozaj iba umelci dobre pripravení. Nie je jednoduché dostať sa so súčasnou témou na skutočne vysokú autorskú úroveň. Ale prečo tajiť, že nie všetci tvorcovia filmu energicky smerujú k jeho vrcholom. Možno práve preto z ôsmich umeleckých filmov, ktoré každoročne vychádzajú z našich ateliérov, len 1—2 zostanú v pamäti a len niektoré prinášajú svoj vklad do repertoáru. Medzi také diela z minuloročnej produkcie patria najmä filmy Dosť dobrí chlapi a Keby som mal pušku. Patria tam i preto, lebo vznikli v dielňach umelcov — robotníkov a smelých tvorcov.

V ZSSR mi rozprávali, ako režisér zastavil nakrúcanie filmu a zobral úlohu dobrej profesionálnej herečke, lebo bola nad jej sily, hoci je to dobrá herečka. Na určenú úlohu nemala však dosť vnútorných síl. Tak je to správne a je to i samozrejmé. Ak v Slovenskom filme dospejeme k názoru, že ani režisér na určitý film nestačí, urobíme to tiež a budeme to považovať za prirodzené. Najmä ak tvorca filmu prejaví hlboký malú úroveň ideovú, ale aj nízku profesionálnu pripravenosť. Naozaj, veľmi nám záleží na osobnosti tvorcov, na ich morálnych kritériách, lebo od nich potom závisí, či tendencie maloměšťáckeho salónneho filmu budú do našej kinematografie i naďalej prenikať a či sa nám podarí alebo nepodarí mnohostrannú súčasnosť vo filmovej tvorbe aplikovať.

V čom je však príčina toho, že ak aj súčasnosť zobrazujeme, je to iba jej periférie, sú to iba jej plytčiny, že hovoríme len o vyšinutých ľuďoch a abnormálnych situáciách? V čom je príčina, že alkoholik, narkoman, sexuálny psychopat, kriminálnik niekedy zaberajú v našom filme priveľa miesta? Prečo tiež vášeň filmovať klasiku si podmanila všetky generácie filmárov a žeravá súčasnosť nám stále uniká? V čom to je? Je to v lenivosti myslenia, v nechuti riskovať? Najvšeobecnejšou príčinou nedostatku filmov so súčasnou tematikou je vlastný charakter látky, ktorá takmer vždy žiada od umelca schopnosť objaviteľa. Každé umelecké dielo o súčasnosti je novým objavom a nemožno ho skúmať bez tvorivého rizika, ani bez prekonávania prekážok. Strach z rizika vedie k tomu, že máme málo filmov so súčasnými problémami spoločnosti. Ak sa taký film aj vyskytne, dotýka sa neraz len životných podradností, lebo (a tvorcovia to dobre vedia) na ceste chvályhodnou procedúrou neraz oveľa ľahšie prejde rozkošná, a pritom aj výnosná romanca ako vážny a hlboký spoločenský zámer. (Pokračovanie)

PRAVDA, 15. júna 1972, str. 3.

Umelecké kritériá nemožno nadraďovať kritériám politickým — III.

JÁN POHRANIČNÝ, ústredný riaditeľ Slovenského filmu

Na potešenie tvorcov, ktorí sa však so svojimi dielami životom tvrdo prebíjajú, prichodí nám konštatovať: umenie, z ktorého si nemožno vziať morálnu inšpiráciu, ľudsky pri ňom pokriať, vlastenecky sa nadchnúť, klesá na úroveň remeselníckej práce. Pravdu majú tí, ktorí hovoria, že proti pseudoumeniu možno bojovať len umením. Máme tvorcov, čo radi vravia, že sa nežnú za úspechom u diváka. Buďme však úprimní, vravia to a priori preto, lebo si neveria. Veď je film úspešnejší, čím menej divákov ho vidí? Pravda, niekedy je ľahšie a pohodlnejšie vyhlásiť diváka za blbúpáka, čo sa tomu nerozumie, ako hľadať chyby a opravy v sebe. Je ľahšie a aj obdivovanejšie postovať pózu intelektuálskej nadradenosti a vystatovať sa svojimi olympskými výškami. Takýto postup však zákonito vedie k stavu, v akom sa dnes nachádzame, keď záujem diváka o nové slovenské filmy je skoro na nulovej polohe, hoci pamätáme na časy, keď uvedenie nového slovenského filmu bývalo pre nášho diváka skutočným kultúrnym sviatkom.

Chceme, aby naše filmy znova videli milióny ľudí. Veď pre nich filmy nakrúcame. Úspech, divácka kasa, tržby — tieto atribúty popularnosti, snobmi prehliadané, majú priamy vzťah k ideovému boju, ktorý vo svete prebieha. Ak je film zaujímavý len pre svojho autora, potom je jeho ideologický náboj jalový. Na aktíve tvorcov slovenského filmu v roku 1970 z úst dramaturga Marenčina zaznela otázka: Je film umením alebo výrobkom pre trh? Treba jednoznačne povedať, že i tie najkrajšie idey hynú, ak film nenájde diváka, potom sa prevalím komerčný stáva problémom politickým aj umeleckým.

Ak hovoríme o súčasnej téme vo filme, potom treba venovať osobitnú pozornosť našej mládeži. Neznie to novátorsky ani objavne, ak poviem, že tu ide bez najmenších pochybností o budúcnosť socializmu. Ale opakovať pravdy nám nestačí, pokiaľ sa nám nepodarí uviesť ich do života aj tým, že z ôsmich filmov našej celoročnej produkcie vyrobíme pre mládež aspoň čosi, že nebudeme všetky pečiatkovať „pre mládež nevhodné" iba preto, že režisér si nevie lásku predstaviť inak ako lezenie z postele do postele a surové vyzliekanie dievčat dohaha. Veď mládež je ňou najaktívnejší a najvzácnejší dívok. V našich dramaturgických plánoch minulých rokov sme jej však nevenovali dosť miesta. Vo filme by sme o mládež mali bojovať najmä pravdou, zápasom proti pokrytectvu. Mladí nám musia uveriť, že pravda, hoci je v určitom okamihu i nepohodlná, je vždy na strane socializmu a pokroku. Musíme pre mládež socializmus aj romantizovať, lebo mnoho ľudí sa ho dlhodobo snažilo ukazovať v minulosti ako nudu a totálnu beznádej. Nuda už medzi mladých aj vnikla, a to dokonca vo veľmi zlých protispoločenských formách.

Mládež potrebuje rovnako hrdinu zložitého a problematického ako priamočiareho, sebavedomého chlapíka, ktorý si so všetkým poradí. Zdá sa, že práve takéhoto sympatického chlapíka im zostávame dlžní. Nazdávam sa, že máme tiež málo filmov o veľkej, čistej láske, ktoré by sme postavili proti redukcii erotiky na sexualitu, za vznešený ľudský cit. Pravda, nemali by sme zabúdať ani na iné formy lásky, ako na lásku materinskú a otcovskú, na ľudskú obetavosť, na úctu k ľudom a starobu.

OSOBNOSŤ UMELCA — KĽÚČ K ÚSPECHU

Nároky na Slovenský film sú obrovské. Preto sa mi žiada vrátiť sa ešte raz k osobe tvorcu, lebo alfou i omegou socialistického umenia je práve on. Súčasný boj ideí vo svete nás vedie k tomu, aby sme hovorili o osobnosti umelca ako o najvážnejšej zložke filmu. Dramaturg, scenárista, režisér, kameraman, skladateľ, spisovateľ, ale i filmový kritik sú kľúčom k úspechu. Znova si musíme zdôrazniť, že tvorca je — či chceme či nechceme — determinovaný i triednym rozložením síl v tomto svete. To treba povedať jednoznačne, aby ľudia nehabkali, aby sa za socializmus nehanbili, aby mali svoje tažisko. Ďalej sa žiada, aby boli tvorcu vzdelaný. Ťažko je byť zaujímavým tomu, kto málo vie. Kto málo vie, ten môže byť len povrchný a plytký a divák to skôr či neskôr zbadá.

Plytký je umelec, čo uviazne v improvizácii a v skicách. Umelec má povinnosť rozoznať módnosť od modernosti a novosti. Filmári nie sú krajčíri ani šustri. Tvoríme diela, ktoré by mali pretrvať roky a nie krpce, čo sa obnosia a odhodia. Umelec musí vytvárať niečo, čo prežije okamžité nálady a výkyvy módy. Tvorca skutočne originálny sa nepodstrkáva, nenabieha rozličným moderným. Je sám sebou, vnáša do umenia čosi nové, potrebné, a preto je moderný. Nechytá sa efemérnych krátkodobých módnych, nepotrpí si na prázdne afekty.

Čas, ako súdca, neoklameme. Vzápätí odhalí, čo urobil veľký majster a čo splodil, šíľakoval malý chytrák. Žiaľ, dnes nejeden umelec si priamo dáva námahný pozor, aby sa do veľkej veci nepustil. Každý sa ženie za nápadom a ponáhľa sa tento nápad čo najskôr i speňažiť, neodviesť na ňom potrebné penzum práce. Umenie sa pre niekoho, hoci sa sám vydáva za veľkého umelca, stalo trhoviskom, na ktorom sa predavači predbiehajú, aby sa svojho tovaru čo najskôr a výhodne zbavili. Som však presvedčený, že tak ako v minulosti, aj dnes môže umelec vyrásť iba vtedy, ak si vytýči veľké úlohy a nie stavanie polemických dedín a ak je ochotný venovať jej i dostatok času a energie, ak priam do seba nasáva dobu, ktorú žije a spoluvytvára. Pravdaže, nechceme, aby umelec suploval masové komunikačné prostriedky a robil publicistické kampane. Nech vytvára trvalé hodnoty a nech na trvalých hodnotách svoje dielo buduje.

ZVEĽAĎOVAŤ KULTÚRNE POKLADY NÁRODA

Často hovoríme o tvorbe národnej a ľudovej. Žiaľ, niekedy sa v hlavách tvorcov ľudovosť spája s akýmisi predstavami o primitívnosti, s nádychom nízkym, zaostalým naladám más. Už za prvej buržoáznej republiky upozorňoval Z. Nejedlý práve na toto úskalie, keď hovoril, že socialistické umenie, to nie je cesta ubárajúca sa z ľudom nižšie, ale s ľudom vyššie. Poznať život ľudu a ľud pozdvihovať spolu s Chalupkom, ktorý nám odkázal: „Pravdu žil som, krivdu bil som, verne národ svoj ľúbil som. To jediná moja vina a okrem nej žiadna iná." Tak nám prichodí žiť a tvoriť, zveľaďovať poklady národa a využívať pritom i vysoké etické a estetické hodnoty bratských socialistických národov a spätne ich obohacovať. Na to sa žiada i viac tvorivého elánu, lebo veru máme tvorcov, dramaturgov, scenáristov i režisérov, ktorí za dlhé roky nevysedeli, teda nevznikol ani jeden scenár. Máme

filmy za mnohé milióny, ktoré nemajú nijakú návratnosť, ani haller. Také filmy už vyrobiť nesmieme. Máme straty vyplývajúce zo zlého hospodárenia. Preto budeme vyžadovať, aby aj režiséri a kameramani vedeli, čo film stojí, aby sa peniaze nerozhadzovali ako plevok vo vetre, aby sa hospodárnejšie kalkuloval každý kilometer, jeho autami, akoby by sa u nás merali kozmické vzdialenosti.

OPTIMIZMUS BOL VŽDY ZÁCHRANCOM ĽUDSTVA

Svet je pekný a stojí za to bojovať oň aj našimi filmami. Pokúsime sa o to teraz, najmä filmami. Ďaleko je do neba, čo je víťazný scenár k 50. výročiu KSČ, a hotové dielo chceme venovať 25. výročiu Februárových udalostí. Ďalej filmami Kapitán Jan, ktorého prvé metre sú veľmi sľubné, ale i ďalšími dielami tohtoročnej produkcie, ako sú Človek na moste, Javor a Julianna a iné. Naplno otvoríme brány takým tvorcom, ktorých filmy budú ľudu hovoriť jasnou a zrozumiteľnou rečou o kráse života, o veľkosti človeka, o našej socialistickej skutočnosti. Umelecké kritériá nebudeme nadraďovať kritériám politickým, ako to robili nedávni aventuristi. Naopak, umeleckú tvorbu podriadime historickej misii robotníckej triedy, záujmom diváka a nie svojrôli rozličných exhibicionistov.

Stručná definícia technológie filmárskej práce znie: pozorovať — myslieť — spoznanie pretaviť srdcom — tvoriť. Je to spolupôsobenie oka, rozumu, citu a ruky. Vidieť je málo, javy treba skúmať a precítiť, pozorovať ich rozumom a načúvať im srdcom. Veciam treba rozumieť, ale predovšetkým chápať aj ľudí. Každý priemerný umelec by mal poznať, čo sa v ľuďoch deje skôr, ako o nich začne hovoriť. Filmár musí priam trpieť, ako vravel Dostojevský, na trinástu cnosť — teda na svedomie, nezmierujúce sa s tým, s čím sa mnohí iní zmieria; musí mať snahu čo najlepšie a najpravdivejšie zobrazovať skutočnosť. Pravdaže, to sa netýka len filmára spravodajcu alebo dokumentaristu. Skúsený umelec — tvorca tuší, vidí, počuje aj tam, kde je zmena ešte zakrytá, otvára cesty novým objavom, prebojúva ich, búši do tmavých kútov života, do ponurých ľudských bludísk, ponára sa do suterénu ľudských duší, púšťa sondy čo najhlbšie, neostáva na povrchu, ukazuje pátos ľudského intelektu, veľkosť ľudského diela, robotníkovej práce, varuje pred zasiepenou a povýšenečkou samoľúbosťou, pred závratnú z výšin kariéry, tvorí uprostred snahy svojho ľudu. Socialistická kinematografia je integrita citu, rozumu, myšlienky. Myšlienky, čo obsahuje individuálne aj spoločenské, ľudské aj socialistické, národné aj internacionálne.

Život je tok divými perejami, pohyb vpred plný krútňav i zradných úskalí, je to pohyb medzi cieľmi a skutočnosťou, teda pohyb za šťastím človeka. Život musí byť pre filmára totálnym zážitkom, aby jeho udalosti vedel čo najvernejšie ilmočiť a nikdy nestrácal revolučný entuziazmus. „Optimizmus bol vždy záchrancom ľudstva," povedal Dante. Nikdy nám nebol bolý negativizmus, smútok, fatalizmus. Pravdaže, všetko, i ten optimizmus treba odovzdávať divákovi v normálnych, ľudských, prijateľných dávkach. Preto sa musíme stále učiť, vzdelávať sa, hoci turbovanie mozgu bolí, hoci vedomosti nikdy tak rýchlo nestarli ako dnes. No už Karol Marx upozorňoval, že nevedomosť je démon a obával sa, že zaviní ešte mnoho tragédií.

Len v rukách múdreho, pripraveného tvorcu jednotlivé komponenty filmového diela — obrazová kompozícia, zvuk, hudba, slovo, gesto herca, svetlo i farba — splynú do konečného súzvuku a výsledkom je dobrý film. Dobrý film musí mať hĺbkovú sondu, ponor do problému, tvorivú odvahu, politiku, etiku socialistickej spoločnosti, vysoký stupeň estetického majstrovstva, konflikt, polotu, až z nej kosti praštia a hlava sa krúti, veľké ľudské a veľké filozofické ambície, vynikajúce charakterizované nosné postavy gradovaného deja, maximálnu zrozumiteľnosť, a pritom aj náročné symboly a metafory.

O vytvorenie takýchto diel, ktoré výrazne obohatia kultúrnu pokladnicu nášho národa, vyvinieme v nastávajúcom období všetko úsilie.

PRAVDA, 16. júna 1972, str. 3.

PRAVDA, 19. júna 1972, str. 4. 8(137)XV

Závery XIV. zjazdu KSČ v oblasti národnostných vzťahov

INTERNACIONALIZMUS — INTEGRUJÚCA SILA

ŠTEFAN FERENCEI,
vedúci tajomník OV KSS,
Dunajská Streda

Realizácia záverov XIV. zjazdu KSČ v oblasti národnostných vzťahov má v podmienkach okresu Dunajská Streda mimoriadne veľký význam, lebo v ňom žijú príslušníci slovenského národa a maďarskej menšiny.

Ak skúmame historický vývoj od roku 1948, keď sa otázka kto z koho definitívne rozhodla v prospech robotníckej triedy a jej spojencov, vidíme, že v celom tomto historickom vývoji pod vedením KSČ sa veľmi intenzívne prebojúval proces zbližovania našich národov a národností. Toto zbližovanie sa výrazne prehlbovalo aj medzi pracujúcimi slovenskej a maďarskej národnosti na základe rastu a upevňovania bratskej a priateľskej spolupráce, upevňovaním spoločného postupu v politike, ekonomike, ideológii a kultúre. Tento spoločný internacionálny postup bol zárukou nebývalého rozvoja politickej, sociálnej a kultúrnej sebarealizácie pracujúcich na základe úplnej rovnoprávnosti.

Po roku 1948, keď sa politická moc pod vedením KSČ dostala do rúk robotníckej triedy a keď sa pristúpilo, počnúc socialistickými výrobnými vzťahmi, k formovaniu nových, socialistických spoločenských vzťahov, otvorili sa nové možnosti spolunažívania. Vyrastali z politickej moci robotníckej triedy s tvoriacim sa a stále sa upevňujúcim všeľudovým a družstevným kolektívnym vlastníctvom výrobných prostriedkov. Týmto víťazstvom robotníckej triedy sa zrušili staré priehrady buržoáznej politickej moci a súkromného vlastníctva, ktoré boli základným zdrojom nacionalistickej ideológie, ako aj praxe ničiacej takmer všetky ľudské hodnoty. Dejiny buržoázneho panstva sú nabité nacionalizmom, ktorý vždy kruto dopadal na pracujúcich a zabraňoval jednotnému postupu predovšetkým robotníckej triedy v realizácii svojho historického poslania. Nacionalizmus ako jedna z foriem buržoáznej ideológie bol vždy hlavnou zbraňou buržoázie v obrane svojho panstva. Pod touto zástavou rozpútali aj druhú svetovú vojnu a práve nacionalizmus bol ich hlavnou zbraňou aj pri rozbití ČSR. Horthyho fašistická vláda v záujme rozšírenia bohatstva buržoázie hnala státisíce ľudí do vojny. Hlavným zmyslom ich politiky bolo rozšíriť bohatstvo buržoázie a feudálnych pánov na úkor iných národov. Podobný bol aj postup klérofašistického Slovenska. Buržoázia na Slovensku infikovala a otravovala vedomie ľudí protičeským zameraním a horthyovský fašistický štát veľmocenským šovinizmom a protislovenským zameraním. Na toto rozoštvávanie pracujúcich nikdy nedoplatila buržoázia a jej prisluhovači. Čím viac sa darilo rozdeľovať pracujúcich národnostne, nábožensky alebo rasove, tým viac trpeli nemajetné vrstvy obyvateľstva. A stupeň tohto utrpenia a bolesti bol na južnom Slovensku vždy väčší, lebo dôsledky nacionalizmu sa tu objektívne krutejšie prejavili. Proletariát slovenský a maďarský, ktorý tu žil v neznesiteľnej biede, v takmer polofeudálnych otrockých pomeroch, tu nenachádza svoju vlasť ani za panstva buržoázie v prvej ČSR, ani za panstva horthyovského Maďarska. Toto územie bolo vlastou statkárov a kulakov, ktorým okrem politickej moci patrilo 75 percent všetkej pôdy, ako aj všetko ostatné bohatstvo lesov a iných hodnôt. Buržoázne heslá o rovnoprávnosti boli len propagačnou zásterkou, za ktorou s najväčšou krutosťou prebiehol proces ožobračovania proletariátu.

Na základe politickej moci robotníckej triedy, všeľudového vlastníctva vznikli v našom okrese za posledných 24 rokov nové vzťahy medzi ľuďmi. Tieto vzťahy sú vyšším stupňom ľudských vzťahov, lebo v ideológii, politike, ekonomike a kultúre sa realizujú záujmy robotníckej triedy a jej spojencov, družstevného roľníctva a inteligencie. Hoci tieto nové spoločenské vzťahy, vyvíjajúce sa z proletárskeho internacionalizmu na socialistický internacionalizmus, ešte nemajú dlhodobé dejiny, predsa sú dôkazom pevnosti a perspektívnosti ideí marxizmu-leninizmu vo vzťahoch medzi ľuďmi. Napriek všetkým klamstvám revizionistov, ktorí v roku 1968 ovládli aj informačné prostriedky, v ktorých vytrubovali do sveta, že všetkých štrnásť miliónov obyvateľov ČSSR stojí za celou tou zradou, ktorú sa im podarilo vo vedení strany a štátu uskutočniť, zostáva pravdou, že masy robotníkov a družstevného roľníctva aktívne nepodporovali ich plány. Historickou skutočnosťou internacionálneho cítenia a myslenia bol vzťah maďarského obyvateľstva v okrese ku kontrarevolúcii v Maďarskej ľudovej republike v roku 1956, keď jednoznačne odsúdili počínanie antisocialistických síl a ich zámery. Bolo by možné uviesť mnoho príkladov, dokumentujúcich internacionálny vzťah našich ľudí. Podobne to bolo aj v roku 1968, a preto pracujúci schvaľovali vstup spojencov a nezriedka aj pomáhali spojeneckým vojskám, aj keď hystéria o zradcoch nemala konca.

Zdroje tejto internacionálnej orientácie pracujúcich nemožno hľadať v ničom inom ako v bohatstve ich internacionálneho vedomia a cítenia, podmieneného skúsenosťami z moci robotníckej triedy a zo všeľudového družstevného vlastníctva výrobných prostriedkov, ako aj v hlbšom poznaní marxizmu-leninizmu. Socialistické vlastnícke vzťahy a v nich ohromný rozvoj výrobných síl nadobudol taký prudký vzostup, že životná úroveň ľudí sa za dve desaťročia výstavby socializmu viacnásobne zvýšila. Z tohto hľadiska možnosť sebarealizácie pracujúcich bez ohľadu na národnostnú príslušnosť — ako pre Slovákov tak pre Maďarov — zaručila úplnú rovnoprávnosť. Podobne sa prebojovali možnosti úplnej a rovnoprávnej sebarealizácie v živote strany, v politickom systéme, v rozvoji kultúry a vzdelania.

Pravda, za také krátke obdobie sa nemohli uspokojiť všetky požiadavky a želania, lebo pomery, ktoré tu zanechala kapitalistická spoločnosť, boli v podstate polofeudálne. A prekonať toto polofeudálne

dedičstvo, zbaviť sa všetkých prežitkov maloburžoáznej a nacionalistickej ideológie, si vyžaduje dlhšie obdobie. Nevyvrátiteľnou realitou však je živá skutočnosť a v nej nebývalý rozkvet kvalitatívne nových ľudských vzťahov, ktorá majú v značnej miere už socialistický internacionálny obsah. Len preto sa nechcelo väčšine pracujúcich v roku 1963 veriť toľkým klamstvám, ktoré tento historický rozvoj bagatelizovali a špinili spolu s celou päťdesiatročnou históriou KSČ. Prax v uplynulých dvoch a pol desaťročiach pracujúcim výrazne demonštrovala prednosti budovania spoločenských vzťahov z hľadiska záujmov robotníckej triedy. Premeny vedomia ľudí na vedomie hlboko internacionálne sa dosiahli nielen pod vplyvom materiálneho a politického rozvoja. Je za nimi aj dôsledná ideovo-výchovná práca, orientovaná na správne chápanie objektívnej potreby triedne robotníckeho prístupu pri formovaní nových, socialistických vzťahov. V okrese vyrástli desiatky a stovky jednoduchých ľudí — vo výstavbe socializmu aktívne angažovaných v každodennom živote — ktorí pochopili, že spoločenské vzťahy, o ktoré má záujem predovšetkým robotnícka trieda, možno budovať len v jednotnom spoločnom fronte na základoch proletárskeho internacionalizmu.

Prax uplynulých rokov nám však ukázala, že vo vedomí, ale hlavne v oblasti citov a zvykov sa ešte nedosiahla potrebná internacionálna stabilita, akú nám poskytuje vytvorený politický systém, ako aj dosiahnutý materiálny a sociálny rozvoj na základoch marxizmu-leninizmu. Nakoniec hlboké pretrvávanie nacionalistického vedomia, citov a zvykov u niektorých členov strany sa veľmi prudko prejavilo v roku 1968. U niektorých prevládlo nad potrebou internacionálneho cítenia, myslenia a konania.

V každodennej činnosti komunistov okresu si uvedomujeme, že internacionalizmus ako vzťah triedny, vzťah robotníckej triedy, jedného národa k iným národom a celému medzinárodnému robotníckemu hnutiu sa neuplatňuje len abstraktne, teoreticky a nielen pri riešení veľkých medzinárodných otázok, ale aj v našom každodennom živote, v našej každodennej praxi. Uvedomujeme si, že tak ako správnosť každej ideológie overuje prax, právo tak sa overuje stupeň zrelosti nášho internacionálneho vedomia v našom každodennom živote. Rezolúcie, vyhlásenia ešte nie sú dôkazom internacionalizmu, ak nie sú späté s každodennou praxou. Sme hrdí na zrelý internacionálny vzťah našich ľudí k ZSSR ako hlavnej opory mieru a socializmu. Od pevnosti tohto vzťahu závisia aj naše budúce možnosti pokojnej výstavby vyspelej socialistickej spoločnosti. Uvedomujeme si reality triedne rozdeleného sveta, v ktorom imperializmus aj napriek sústavne sa meniacim formám, v akých sa navonok realizuje, je nútený pristupovať na vzťahy mierového spolunažívania, ale nezmenil svoju vykorisťovateľskú a protiľudovú podstatu a charakter. Uvedomujeme si aj objektívnu potrebu stáleho prehlbovania medzinárodnej deľby práce socialistických štátov, bez ktorej by naše úspechy vo výstavbe socializmu neboli vôbec možné. Preto vzťah k ZSSR budeme aj naďalej prehlbovať na základoch marxizmu-leninizmu. Ale aj pôbri tomto vzťahu, v ktorom sme internacionalistami, pri riešení problémov nášho každodenného života vo vzťahu Slovákov a Maďarov a naopak, sa musíme usilovať prehlbovať náš internacionalizmus. Prax nášho života ukazuje, že nie je to vždy tak. V našom živote pretrvávajú city a zvyky, podľa ktorých sa realizujeme dosť často necitlivo a nie vždy z pozícií internacionalizmu, ktorého požiadavkou a hlavným kritériom je podriadenie našej činnosti záujmom robotníckej triedy v oblasti politiky, ekonomiky a kultúry.

V tejto súvislosti súdruh Husák na XIV. zjazde KSČ povedal: „Národnostná problematika je veľmi citlivá. Pretrváva v nej mnoho z minulých skúseností i mnoho nacionálnych predsudkov a je jednou zo sfér, kde sa nepriateľské, reakčné i rozličné revizionistické sily usilujú uchytiť a oslabovať socialistickú spoločnosť. Naša strana je založená na internacionálnom charaktere, je integrujúcou silou pracujúceho ľudu obo ch našich národov a všetkých národností. Musí preto stmeľovať robotnícku triedu, roľníctvo a inteligenciu obo ch národov a národností za spoločným socialistickým cieľom na báze jednotnej marxisticko-leninskej ideológie i politiky."

Necitlivosť v našich vnútorných vzťahoch sa dnes neuplatňuje natoľko v oblasti výroby a rozdeľovania alebo v možnostiach politickej sebarealizácie obyvateľstva. Ide skôr o oblasť jazykovú a často menšie prejavy nacionalizmu v každodenných ľudských vzťahoch, pričom aj to už dávno nie je všeobecným javom. No zjavujú sa prípady, keď sa dokonca aj v športe prejavujú nacionálne vášne.

Neoddiskutovateľnou skutočnosťou je napríklad to, že z hľadiska maďarského obyvateľstva možnosť úplnej sebarealizácie je spätá, a to hlavne u mladých ľudí, s ovládaním slovenského alebo českého jazyka, teda jazyka väčšiny. Je však známe aj to, že akákoľvek necitlivosť, byrokratizmus, administratívne metódy tento proces neprehlbujú, ale práve naopak, prekážajú mu. Nejde len o nacionalistov z roku 1968, presadzujúcich štátny jazyk. Ide aj o našu každodennú prax, metódy a formy utvárania podmienok pre ovládanie slovenského jazyka. Napríklad sú aj takí, čo na prejav v maďarskej reči reagujú podráždene s požiadavkou „na Slovensku po slovensky". Alebo pri návšteve v okrese, a to aj služobnej, niektorí sa pozastavujú nad tým, že na zasadaní pléna OV KSS, ONV sa hovorí aj po maďarsky; alebo na MNV zistia, že niektorí súdruhovia ťažko ovládajú slovenský jazyk a potom v hoteli nad ránom rozbíjajú poháre od zlosti, že vraj nesmú si dovoľovať na Slovensku hovoriť po maďarsky, a to ešte na MNV v obci, kde žijú len občania maďarskej národnosti. Pritom pri posudzovaní danej situácie a riešení problémov spätých s vytváraním podmienok ovládania slovenského jazyka nie je zriedkavý podráždený, vrchnostenský, netriedny prístup aj niektorých vyššie postavených funkcionárov. V tejto súvislosti Lenin v liste Šaumanovi píše:

„Ste za štátny jazyk v Rusku. Je »nevyhnutný«: mal a bude mať veľký pokrokový význam". Som rozhodne proti... Ruský jazyk mal pokrokový význam pre veľký počet malých a zaostalých národov — to je nesporné. Ale či nevidíte, že bez donucovania by mal oveľa pokrokovejší význam? Nie je vari »štátny jazyk« korbáč, ktorý odrádza od ruského jazyka?? Ako to, že nechcete pochopiť psychológiu, ktorá je v národnostnej otázke veľmi dôležitá a ktorá pri najmenšom donútení špiní, znetvoruje, ba celkom likviduje nesporný význam centralizácie, veľkých štátov a jedného jazyka? No ešte dôležitejšie ako psychológiu je ekonomika: v Rusku už existuje kapitalistická ekonomika, ktorá robí ruský jazyk nevyhnutným. Vy neveríte v silu ekonomiky a chcete barlami policajtskej chamrade »posilniť« ekonomiku?? Vari nevidíte, že tým kaličíte ekonomiku, brzdíte ju?? Či odpadnutia hnusného policajného režimu nezdesaťnásobí (stisícnásobí) slobodné spolky na ochranu a šírenie ruského jazyka?? Nie, vôbec s Vami nesúhlasím a obviňujem Vás z königlich preussischer Sozializmus!!" (Spisy 19, str. 445—6, SVPL 1958.)

V kritických poznámkach k národnostnej otázke Lenin píše: „Ak Taliani vo Švajčiarsku často hovoria v spoločnom parlamente po francúzsky, nerobia to pod nátlakom nejakého barbarského policajného zákona (takého vo Švajčiarsku niet), ale jednoducho preto, že civilizovaní občania demokratického štátu sami dávajú prednosť jazyku, ktorý je zrozumiteľný väčšine. Francúzština nevyvoláva u Talianov pocit nenávisti, pretože je to jazyk slobodného, civilizovaného národa, nenanucovaný odpornými policajnými opatreniami.

Prečo teda má »obrovské« Rusko, národnostne oveľa pestrejšie, strašne zaostalé, brzdiť svoj vývin uchovávaním akéhokoľvek privilégia pre jeden z jazykov? Nemalo by to byť azda naopak, páni liberáli? Nemá azda Rusko, ak chce dohoniť Európu čo najrýchlejšie, čo najúplnejšie, čo najrozhodnejšie skoncovať bez výnimky so všetkými privilégiami?

Ak odpadnú všetky privilégiá, ak sa prestane nanucovať nejaký jazyk, naučia sa všetci Slovania ľahko a rýchlo vzájomne sa dorozumieť a nebudú sa báť »hroznej« myšlienky, že sa v spoločnom parlamente bude hovoriť rozličnými jazykmi. A potreby hospodárskej výmeny samy u r č i a jazyk danej krajiny, ktorý bude v ý h o d n ý pre väčšinu v záujme obchodných stykov. A táto voľba bude tým istejšia že ju dobrovoľne prijme obyvateľstvo rozličných národov, bude tým rýchlejšia a širšia, čím dôslednejší bude demokratizmus, čím rýchlejší bude v dôsledku toho vývin kapitalizmu.

Liberáli aj k otázke jazyka tak ako ku všetkým politickým otázkam pristupujú ako pokryteckí kšeftári, ktorí jednu ruku (verejne) podávajú demokracii a druhú ruku (za chrbtom) feudálom a policajtom. Sme proti privilégiám — kričí liberál a za chrbtom si vyjednáva u feudálov raz jedno, raz druhé privilégium." (Lenin, Spisy 20, str. 12—13, SVPL, 1956.)

Sme za to a vynakladáme maximálne úsilie, aby sa obyvatelia maďarskej národnosti naučili po slovensky. Ale sme za dobrovoľnosť voľby, za maximálnu demokratičnosť, ktorá za socializmu je podstatne plnšia ako za kapitalizmu — pri širšom uplatňovaní v našej spoločnosti, v našej vlasti. Pristupujeme však k riešeniu tohto problému prísne na zásade dobrovoľnosti. Pritom dbáme o leninskú zásadu, aby proti nacionalizmu, ktorý sa prejavuje u určitého národa, bojovali komunisti tohto národa. Len v tom je záruka pevnosti nášho postupu v podmienkach nášho okresu.

Pritom je pravda aj to, že necitlivosť v našich vnútorných vzťahoch sa prejavuje aj zo strany obyvateľov maďarskej národnosti. Je známe, že v mnohých obciach nášho okresu žije väčšina maďarského obyvateľstva a slovenskí pracujúci sú v týchto obciach v menšine. A sú prípady, keď komunisti nedbajú o to, aby utvorili všetky predpoklady pre úplné dorozumenie: napr. neutvárajú sa všetky možnosti pre to, aby obyvatelia slovenskej národnosti vo vlastnom jazyku porozumeli napríklad rozhodnutiu MNV, ktoré sa oznamuje na schôdzi alebo miestnym rozhlasom. Z hľadiska marxisticko-leninského prístupu nik nemá právo druhej strane vnucovať svoj jazyk, svoju národnú reč. Vnucovanie, necitlivosť zostáva vnucovaním a necitlivosťou v maďarskej reči práve tak, ako v reči slovenskej. Preto komunisti v rozličných okresných inštitúciách vidia správne východisko v tom aby sa vo všetkých spoločenských organizáciách a štátnych orgánoch prísne dodržiavali zásady dvojjazyčnosti. Pritom dbáme, aby sa v našom každodennom živote popri zásade rovnakých možností pre každého maximálne dodržiavala zásada dobrovoľnosti. Ide nám o to, aby na území, na ktorom žijeme spolu, a nie vedľa seba, sa medzi maďarským a slovenským obyvateľstvom sústavne prehlbovali vzťahy priateľstva a bratstva, aby sme všetko naše konanie, jeho správnosť overovali z hľadiska záujmov robotníckej triedy v našej Československej socialistickej vlasti. Sústavné zbližovanie ako všeobecná tendencia svetového vývoja aj v našom každodennom živote sa uplatňuje nielen vo sfére ekonomickej, sociálnej, ale aj vo sfére jazykových znalostí. Preto je rozvoj úplnej sebarealizácie maďarských pracujúcich navždy viazaný na znalosť jazyka väčšiny, s ktorým sa môžu realizovať na celom území ČSSR. Pravda, okrem osobných záujmov sú tu aj celospoločenské záujmy, medzi ktoré patrí aj povinnosť zúčastňovať sa na obrane vlasti. A v armáde nemožno rozkazy rozdeľovať v každej čate rozličnými jazykmi. Preto aj na školách s vyučovacím jazykom národnosti, a to nielen z hľadiska potreby obrany krajiny, ale aj ostatných celospoločenských záujmov, ako aj vo vlastnom záujme jednotlivca, výuka jazyka väčšiny musí byť povinná!

Sme presvedčení, že iba stála pozornosť nás, komunistov, voči záujmom všetkých národov a národností, vytrvalé prekonávanie najmenších zvyškov nacionalistických alebo šovinistických prejavov a dôsledná realizácia komplexu opatrení zameraných na upevnenie skutočnej rovnoprávnosti zahrnujúcej všetky sféry politiky, ekonomiky a kultúry, zabezpečujú vytváranie skutočne bratských a priateľských vzťahov spolunažívania. V ideológii marxizmu-leninizmu máme pevné spoločné pozície. Na tejto ideológii sme v politike, ekonomike a kultúre dosiahli výrazné upevnenie bratského a priateľského spolunažívania. No boj proti rozličným zvyškom nacionalizmu a šovinizmu sme ešte nedoviedli do konca. Pritom dnes s nami žijú aj rozličné maloburžoázne živly, ktorým je cudzí socialistický rozvoj a ktoré dosť často otrovujú vedomie ľudí ideológiou nacionalizmu. Postup vpred môžeme zabezpečiť len vtedy, keď sa riešenie každodenných úloh zakladá na marxisticko-leninskej politike, a nie na subjektivizme. Budeme postupovať tak, ako povedal v správe XIV. zjazdu súdruh Husák: „Treba bojovať proti nacionalistickým prežitkom, kdekoľvek sa u nás prejavia — či v našich vnútorných, alebo medzinárodných väzbách. Pri všetkej hrdosti na národné, demokratické a revolučné tradície budeme vychovávať pracujúci ľud oboch našich národov a všetkých národností k proletárskemu internacionalizmu, k bratstvu, posilňovať jednotu československého vedomia pracujúcich. Rozvoj socialistických národov a národností nielenže nie je v rozpore s rozvojom federatívneho socialistického štátu, ale naopak, úzko s ním súvisí. Preto posilňovať socialistické uvedomenie všetkých občanov, ich spolupatričnosť, ich spoločné záujmy a ciele patrí medzi prvoradé úlohy našej internacionálnej strany, medzi prvoradé úlohy posilňovania socialistického štátu."

Vychádzajúc zo záverov XIV. zjazdu KSČ chceme v podmienkach nášho okresu vykonať maximum pre to, aby sa sústavne upevňovala naša spoločná socialistická vlasť. V tejto práci a v boji proti rozličným prežitkom nacionalizmu, ktorý nás rozdeľuje a vždy rozdeľoval v spoločnom boji proti kapitalizmu, ako aj vo výstavbe socializmu, poznáme len jednu nenávisť a neznášanlivosť, a to je nenávisť a neznášanlivosť triedna, ktorá nás pracujúcich bez zreteľa na národnú príslušnosť spája proti spoločnému nepriateľovi a jeho najnebezpečnejšej zbrani, nacionalizmu, za bratské a priateľské spolunažívanie v celom našom spoločenskom živote.

PRAVDA, 19. júna 1972, str. 4.

PRAVDA, 20. júna 1972, str. 1.

Trvalá pozornosť štrukturálnym zmenám

JÁN RAJNIČ

Z tribúny februárového pléna ÚV KSČ, ktoré dalo návod na realizáciu záverov XIV. zjazdu strany na všetkých úsekoch národného hospodárstva, odzneli závažné a podnetné slová aj o nevyhnutnosti pružnejšie postupovať pri uskutočňovaní štrukturálnych zmien v oblasti palivovo-energetickej bilancie, chemizácie, prednostného rozvoja vybraných strojárskych odborov, spojených s vedeckotechnickým pokrokom tak, ako sú zakotvené v smerniciach pre roky piatej päťročnice.

Súdruh Husák vo februári pripomenul, že realizácia týchto zmien bude znamenať významné zlepšenie profilu našej ekonomiky, bude významným prínosom pre zvýšenie jej efektívnosti. Zároveň upozornil, že si to bude vyžadovať trvalú pozornosť zo strany riadiacich orgánov všetkých stupňov a dôslednú kontrolu. Lebo načo si moľovať veci na ružovo, nijaké, ani to najuniverzálnejšie uznesenie či opatrenie nič neprinesie, ak sa oň nestaráme v patričnej miere, ak ho v praxi zodpovedne nezabezpečujeme.

Nie je žiadnym tajomstvom, že realizácia štrukturálnych zmien je na mnohých úsekoch podmienená likvidáciou neefektívnych výrob a uvoľňaním potrebných pracovných síl. Práve na tomto úseku badať najväčšiu zdržanlivosť, nejednotnosť, ústupy a obavy riadiacich orgánov zo vzniku (možných) konfliktných situácií. Pravda, tento spoločensko-sociálny faktor nemožno podceňovať ani obchádzať. Netreba však pred ním cúvať a ísť do defenzívy. Najmä nie vyhľadávaním a ohováňaním sa objektívnymi príčinami. Tým rozvoju plánovanej dynamiky národného hospodárstva nepomôžeme. Inými slovami, s uzneseniami strany nestačí iba súhlasiť, ale premyslene, zodpovedne a iniciatívne za ne každodenne bojovať. Ľuďom, pracujúcim v neefektívnych výrobniach, treba na presvedčivých faktoch dokázať politický i ekonomický dosah štrukturálnych zmien. Znamená to zintenzívniť masovopolitickú prácu. Vykonať ju majú príslušné straníckе orgány a organizácie za aktívnej podpory a účasti vedúcich hospodárskych pracovníkov, zainteresovaných na uskutočňovaní štrukturálnych zmien.

K najvýraznejším štrukturálnym zmenám na Slovensku, ako je známe, dochádza v oblasti chemického priemyslu. Už sa začala realizovať prvá „a" etapa petrochemického komplexu v bratislavskom Slovnafte, ktorou sa podstatne zvýši efektívnosť jeho výroby a dôjde k značnému rozšíreniu kooperácie a medzinárodnej socialistickej deľby práce s krajinami RVHP. Praktické zabezpečenie výstavby slovenskej petrochémie v plánovaných termínoch však naráža na celý rad problémov v projektovej, stavebnej a technologickej pripravenosti. Je to vážny signál pre nadriadené štátne a hospodárske orgány, aby ich riešeniu venovali zvýšenú pozornosť a v krátkom čase odstránili jestvujúce rozpory.

Určitú ťažkosti vznikajú pri uskutočňovaní štrukturálnych zmien aj v rezorte strojárstva, lebo celoštátne nie sú dosiaľ ujasnené problémy súvisiace s ustálením štruktúry výroby na nasledujúcich 10—15 rokov. Tieto otázky sa budú riešiť postupne a komplexne v súlade so závermi 25. zasadnutia RVHP o ďalšom rozvoji medzinárodnej socialistickej integrácie. Ale i napriek tomu, ako nás presviedčajú s väčšou perspektívou pracujúce podniky, tento vývoj možno urýchliť. Dôkazom toho je dobre pripravená a rozbiehajúca sa výroba numericky riadených obrábacích strojov v podniku TOS Trenčín, ktorý už aj dohodol ich vývoz do viacerých socialistických krajín. Zelenú dostal aj rozvoj výroby nákladných áut. Slovenské podniky, podieľajúce sa na ich produkcii, môžu teda zapnúť na plná obrátky, nemusia mať nijaké obavy o ich odbyt. Majú príležitosť rozšíriť finálnu výrobu a prispievať k efektívnosti svojej ekonomiky a vyváženosti nášho zahraničného obchodu.

Na Slovensku máme možnosti, ako hovorí ďalší príklad z trenčianskej Meriny, rýchlejšie rozvíjať aj spotrebný priemysel. Vyššiu kvalitu česanej priadze, podľa príkladu libereckej Textilany, zabezpečia v Merine pomocou Seidlových konvertorov, dosahujúcich svetové parametre pri úprave tkanín. Z aspektu zahraničného obchodu je ešte dôležitejšie, že takto prispejú aj k využitiu nášho polyesteru, ktorý sme za nevýhodných podmienok museli vyvážať na západné trhy. Zavedením novej tkáčskej techniky — bezčlnkových krosien v tom istom podniku zvýšili produktivitu práce a výkony pri výrobe kvalitnejších tkanín na trojnásobok. Takto zásadne vyriešili problémy technickej úrovne, kvality a produktivity, ktoré sa v niektorých iných závodoch a podnikoch SSR ešte stále presadzujú pomaly. Má to aj ďalekosiahly finančný efekt. V Merine pomocou novej tkáčskej techniky ušetria 20 halierov pri výrobe jedného bežného metra tkanín. Počas piatej päťročnice, keď majú vyrobiť 12,4 mil. metrov tkanín, takto usporia na nákladoch na živú prácu takmer dva a pol miliardy korún. Je to priam klasický príklad, čo v praxi znamená zdokonaľovať výrobu pomocou inovácie technologických zariadení.

Všimnime si ešte naše stavebníctvo. Keby sa riadiace štátne a hospodárske orgány v tomto rezorte, ktorý nemožno vyňať zo sféry plánovaných štrukturálnych zmien, intenzívne pustili do riešenia a vyriešenia problému manipulácie s materiálom, ktorá je vo všeobecnosti na veľmi nízkej úrovni a viaže na seba veľký počet pracovných síl, a tých je v stavebníctve všeobecný nedostatok, dosiahli by sme obrovský zvrat v zlepšení a zefektívnení investičnej výstavby. Je to nesmierna rezerva našej ekonomiky, za ktorou musíme siahnuť. Čím skôr to spravíme, tým lepšie pre celú spoločnosť.

Prax, ako vidíme, nám dosvedčuje, že tempo štrukturálnych zmien možno urýchliť takmer všade. Riadiace orgány a vedúci hospodárski pracovníci musia mať však pritom viac odvahy; podniky sa musia pružnejšie prispôsobovať potrebám vnútorného i zahraničného trhu. Musíme teda pridať do kroku, je to príkaz dneška i zajtrajška.

PRAVDA, 20. júna 1972, str. 1.

Keď občas počúvam niektorých ľudí, ako sa tešia na divadelné predstavenie, alebo s akým zápalom vedia rozprávať o svojich zážitkoch, pýtam sa sám seba, z čoho sa rodí táto zvláštnosť vášnivých vzruchov a pocitov. Myslím si, že to zvláštne je obsiahnuté v neustálom očakávaní, prekvapovaní, vzrušovaní, ktoré je divadlo schopné ponúkať divákovi vždy v iných obmenách, v javiskových básnických obrazoch. Preto už tisícročia pestuje s divadelnými umelcami tichý dohovor, podľa ktorého chce byť účastný na pohyboch a procesoch divadelného života, na pohnutí mysli, rozumu i cita. Z toho však jasne vyplýva otázka, aké má byť divadlo dnešných dní, ak má zaujať súčasného človeka, ak sa má stať jeho nevyhnutnou potrebou.

Každá vyčerpávajúca odpoveď by vlastne nebola odpoveďou, lebo by nechávala bokom celý rad znakov, ktoré by sa do odpovede nevmestili. Preto sa pokúsme aspoň o stručnú charakteristiku tých tvorivých princípov, bez ktorých, podľa našich predstáv, nemôže existovať socialistické divadlo. Predovšetkým máme právo požadovať, aby naše divadlo bolo úzko zviazané s našou dobou, so socializmom. Zo skúseností vieme, že divadlo môže spĺňať veľa funkcií, hoci jeho východisková a základná je estetická funkcia. Ak by sme však ostávali v zajatí iba tejto funkcie, veľmi ľahko by sme sa dostávali na šikmú plochu jednostrannosti, výlučnosti a v konečnom dôsledku nepotrebnosti. Divadlo, ako každý iný druh umenia, má v sebe obsahovať spoločenskú funkciu, cez ktorú je uspôsobené zachytiť onú divákovu zvedavosť, očakávanie a pôsobiť na neho v zmysle výchovnom, pretváracom. Preto v jeho umeleckej podstate musí byť obsiahnutý názor, vychádzajúci z marxistického poznávania sveta, aby sa výchovný a pretvárací smer neuberal hocijakými, ľubovoľnými či svojvoľnými cestami, ale aby bol upriamený vždy na poznanie objektívnej pravdy o svete, o človeku, o spoločnosti.

Naši divadelníci by mali upriamiť svoju pozornosť na uvádzanie súčasných socialistických hier, ktoré môžu v najrýdzejšej a najvýraznejšej podobe prinášať na javisko problémy dnešného človeka, problémy dnešnej doby. Bola by z našej strany neodpustiteľná krátkozrakosť, keby sme od našich autorov žiadali neúprimnosť či vedomé, ale aj mimovoľné skresľovanie skutočnosti, keby sme u nich trpeli pokrivenú pravdu o našom živote. Ale rovnako by sme sa ocitli na hranici protisocialistického divadla, ak by sme povyšovali iba svoje subjektívne pocity na objektívnu pravdu, ak by sme sa doteraz platné, prirodné i spoločenské zákonitosti snažili spochybňovať a nahrádzať ich svojimi vlastnými predstavami. Správne chápaná objektívnosť nebráni ani jednému autorovi, aby sa nesnažil prostredníctvom svojho talentu objavovať v prírode i ľudskom a spoločenskom živote práve tie znaky, ktoré sú obyčajnému smrteľníkovi ukryté, nepostihnuteľné. Niekedy umelecky tušená pravdepodobnosť stáva sa po určitom čase skutočnou pravdou, čo však neznamená nabádať umelcov k subjektívnym výmyslom bez akéhokoľvek vzťahu k poznanej a poznávanej objektívnej skutočnosti. Nie bez patričnej závisti dívame sa už roky na repertoáre sovietskych divadiel, v ktorých prevládajú súčasné hry, aj keď treba pripomenúť, že ich kvalita nie je vždy uspokojivá. Je tu však istota, ktorú si sovietske divadelné súbory v sebe uchovávajú, že pielavedome, postupne, hoci s menšími výkyvmi, obohacujú vnútro sovietskeho človeka a doteraz neobjavené podnety, vychádzajúce z nových spoločenských pomerov a niekedy i rozporov. Každé naše divadlo malo by prejaviť iniciatívu a zdravú ambíciu uviesť z pôvodnej tvorby všetko, čo znesie primerané kritériá náročnosti a čo pre divadelného návštevníka môže byť hoci iba jednou jedinou myšlienočkou, novým obohatením. Zbavme sa nezdravých, stížiadostivých či konkurenčných dramaturgických praktík neuvádzať hru, ktorá už ide v niektorom inom divadle. V našej situácii, keď počet pôvodných autorov je dosť obmedzený, mala by sa každá súca pôvodná hra dostať do každého divadla. Ako príde k tomu napríklad divák z Prešovského kraja, aby nevidel hru, ktorá práve ide v nitrianskom divadle?

Bol by som nerád, keby ma chcel niekto upodozrievať, že sa prihováram za to, aby sa divadlá stránili starších kvalitných hier. Nemám to na mysli, lebo divadlo je práve tým charakteristické, že je schopné obsiahnuť v sebe svet minulosti rovnako ako svet prítomnosti, že vie inscenovaním starších hier vytvárať nerozlučné spojivá medzi staršími i novšími kultúrnymi hodnotami. Len treba zdôrazniť, aby sme sa pridržiavali iba tých hodnôt, ktoré aj v čase svojho vzniku znamenali pohyb myšlienky, ktoré si zachovali takúto dynamiku do dnešných dní a vedia sa cez podobenstvá, metafory, obrazy, prihovárať súčasnému divákovi. Tu sme však už pri otázke, ktorá sa bezprostredne dotýka metódy inscenačných postupov, tvorby jednotlivých divadelných zložiek.

Divadelné umenie je umením kolektívnym, čo nijako neznamená, že je v ňom potlačená alebo dokonca neprítomná individuálnosť tvorcu. V tejto súvislosti by sme radi uviedli, že každý tvorca je zodpovedný nielen sám za seba, ale aj za kolektívny výsledok, aj keď sme niekedy len veľmi ťažko schopní rozpoznať hranice a styčné body jednotlivých umelcov, napríklad hercov a režisérov. V divadle musí ísť vždy o jednotu protikladov, ak inscenácia

má pôsobiť na diváka harmonicky, hoci dialekticky rozporne. A tu sme práve pri otázke, ako v divadelnom umení dosiahnuť takúto výslednú jednotu. Ak by sme pripustili zosubjektívňovanie činnosti jednotlivých umelcov, vo výsledku sa nevyhnutne zjavia protirečenia, ktoré by znižovali umeleckú, a v tom aj ideovú hodnotu. Vyhnúť sa možno iba jedinou cestou, a to uplatňovaním princípov metódy socialistického realizmu, ktoré sa môžu stať jednotiacim elementom v tvorivom procese. Živo si predstavujem, ako niektorým odborníkom naskakuje husacia koža, ako si predstavujú, aj oprávnene, neblahé javy z dávnejších rokov. Ale treba si konečne uvedomiť, že socialistické divadlo má byť novou, doteraz neporovnateľnou kvalitou, že má otvárať neobmedzené možnosti tvorcom, ktorí objavujú neobjavené a ktorí predvídajú utajené, skryté či celkom nové. Ak spomíname niektoré zásady metódy socialistického realizmu, vôbec sa tým nedotýkame slobodného tvorcovho vyjadrovania, voľby jemu vlastných tvárnych prostriedkov, osobnostného spodobenia povšimnutej skutočnosti. Ba práve naopak, dožadujeme sa, aby sme nastúpili v našom divadle cestu búrlivejšieho rozvoja jednotlivých osobností, autorov, režisérov, hercov, scénických výtvarníkov. Domáhame sa právom, aby sa postupne práve cez tieto osobnosti brúsil, kryštalizoval vyhranený štýl príslušných súborov a tým rozširovala paleta nášho národne charakterizovaného divadla. Lenže ani tu nesmieme zabudnúť, že socialistické divadlo má svoje špecifické a celkom nové znaky, medzi ktorými hrá významnú úlohu internacionalistický prvok. Ako vidieť, mohli by sme vo vypočítavaní princípov metódy socialistického realizmu pokračovať. V tejto súvislosti nám však nejde o vykreslenie teoretickej podstaty tejto metódy do všetkých dôsledkov ako skôr o upozornenie, že naše divadlá čaká skutočne vážna úloha dať do súladu talentovanosť tvorcov so správnymi tvorivými metódami.

Ak sa v ďalších riadkoch pristavím pri tak často spomínanej problematike v divadelnom umení, pri používaní a rozvíjaní Stanislavského systému, nemienim kriesiť v minulosti zdiskreditované praktiky, ktoré najviac uškodili práve tomuto systému. Je však potrebné povedať s celou vážnosťou, že môžeme byť právom hrdí, že Stanislavského systém je dnes najucelenejším teoretickým systémom, zaoberajúcim sa hereckou tvorbou, že aj v súčasnosti hýbe, aj keď vo viacerých prípadoch buržoázneho divadla skresleným spôsobom pri jeho aplikovaní svetovým divadlom a že je oporným bodom práve pri rozvoji socialistického divadla. Uvedené názory nechcú mať nič spoločného s fatišizáciou tohto systému ani s jeho hrubým falšovaním, lebo falošní vykladači za systém iba kryjú svoju tvorivú neschopnosť. Stanislavského systém považujeme za prepracované podnety, ktoré počítajú s autorovou tvorivou prítomnosťou, či už ide o herca alebo režiséra, ba niekedy aj autora. Ide opäť viac o metódu, ktorá sa nevyhnutne viaže na súčasné myslenie, na nové poznanie a nové osvojovanie si objektívnej reality. Len na základe takéhoto procesu možno počítať, že sa objektívna realita zákonite v tvorbe premaní na umeleckú realitu, ktorá zaujme diváka neopakovateľnosťou obrazu. Stanislavského systém je aktívnym návodom na skvalitňovanie divadelnej činnosti a nie jej obmedzovaním.

Hoci aj v závere svojich úvah sa môžeme vrátiť k úvodnej charakteristike divadelného umenia, že má svoje zvláštnosti, predsa len táto zvláštnosť nám nemôže zahmliť skutočnosť, že aj divadelné umenie je vedomá ľudská, i keď čo ako špecifická, činnosť. Jeho konkrétnosť zaväzuje nás všetkých, aby sme využili silu špecifického pôsobenia na vedomie súčasného človeka a aby sme svoje tvorivé schopnosti dali do služieb takých diel a inscenácií, ktoré rozhýbu naše myslenie, poznanie, obohatia naše citové vnútro, okrášlia náš duševný i každodenný, obetavou prácou naplnený život. To nech je krédom našich súčasných divadelných tvorcov.

RUDOLF MRLIAN

PRAVDA, 20. júna 1972, str. 3.

SMENA, 12. júna 1972, str. 4.

VEČERNÍK, 9. júna 1972, str. 2.

USIA — ORGÁN DEZINFOMÁCIE A ANTISOVIETIZMU

Informačná agentúra USA; známa vo svete pod skratkou USIA, má ako hlavné poslanie stanovené propagovať v zahraničí „americký spôsob života". A aj propaguje. Má však ako ako. Publikácia, ktorá vyšla nedávno vo Washingtone, v ktorej sú zhrnuté výsledky činnosti tejto agentúry hovorí o USIA ako o „orgáne dezinformácií a zlovôľnej antisovietskej propagandy". Autori štúdie sa nijako netaja, že hlavnou úlohou tejto agentúry je podvratná činnosť a ideologická propaganda proti Sovietskemu zväzu a socialistickým krajinám. Materiály, ktoré „šíri táto agentúra v zahraničí sú šité hrubou antikomunistickou niťou.

Klasický príklad uviedol — ako sa píše v štúdii — na zasadaní zahraničného výboru amerického senátu William Fulbright. Odcitoval senátorom niekoľko viet z tajného obežníka USIA, v ktorom sa všetkým spolupracovníkom tejto agentúry odporúča, aby nepoužívali termín „sovietsky ľud". Takýto ľud podľa riaditeľa agentúry Franka Shakespeara „nie je a nikdy nebude". V obežníku sa hovorí, že treba tým „vyvolávať národnostné tremice" a vysvetľuje sa ako vôbec vzniklo slovo „sovietsky": Pochádza od slova „soviet", ktorý označoval „soviet pracujúcich" a preto nemožno ho dávať vraj do súvislosti s ľudom a národom.

Čo je hlavným cieľom USIA potvrdil koniec-koncov Frank Shakespeare v nedávnom interview týždenníka „U.S. News and World Report": propaganda antikomunizmu a antisovietizmu. Pomocou najnovších technických prostriedkov vedie USIA „bitku za mienku ľudstva". Pre tieto ciele nepohŕda ani službami skupiny tých čo zaprodali vlasť a opustili socialistické krajiny.

Jednako USIA ide od porážky k porážke. Tvrdia to aj autori spomínanej publikácie. A príčina? Nedostatok finančných zdrojov? To azda nie. Pre „psychologickú vojnu", táto americká agentúra dostáva zo štátneho rozpočtu ročne 200 miliónov dolárov. Tie sa používajú na financovanie 140 časopisov a novín. Agentúra vydáva aj propagačné filmy, v ktorých sa pokúša všemožne skresliť politiku krajín socialistického tábora a skrášlený „obraz amerického spôsobu života". Filmy sú dabované a písomné materiály vydávané v päťdesiatich jazykoch. USIA dodáva zvláštne programy pre dvetisíc televíznych staníc v 89 krajinách. „Hlas Ameriky" vysiela prostredníctvom 60 retranslačných staníc do 23 krajín.

Šéf agentúry USIA v interview pre „U.S. News and World Report" hovorí veľmi cynicky: „Ak chce obchodník predať svoj tovar, a pre nás takým tovarom sú idey, musí postupovať veľmi energicky". A preto sa využívajú pre ciele dezinformácie a antisovietskej propagandy nielen masmédiá, ale aj ľudia. USIA „propagandisticky usmerňuje" tridsaťtisíc amerických misionárov, milión príslušníkov americkej armády a členov „Mierových zborov", ktorí sa nachádzajú v zahraničí. Ovplyvňuje aj štyri milióny amerických turistov, ktorí ročne opúšťajú americký kontinent.

V štúdii o činnosti USA sa uvádza, že v poslednom čase sa špecialisti pre vedenie „psychologickej vojny" venovali vo zvýšenej miere „objasňovaniu" problematiky Indočíny. Len v uplynulom roku vydala — ako tvrdia autori — rôzne materiály v celkovom náklade desať miliárd exemplárov. V „U.S. News and World Report" sa píše, že „USIA vedie vo Vietname všetku propagandu Spojených štátov v spolupráci s americkou spravodajskou službou a Pentagónom". A Frank Shakespear dodáva: „Saigonská vláda nemá čas na objasňovanie svojich cieľov a preto toto poslanie plní USIA".

Ako vidieť zachádza činnosť Shakespearovho úradu, ktorý má svoje sídlo v šesťposchodovom dome len niekoľko málo metrov od Bieleho domu, už pridaleko. Politické dividendy tejto činnosti jednako nemôžu byť veľké. Obchodovanie so zastaralým tovarom z čias studenej vojny je ťažké nech už táto „firma" má k dispozícii milióny dolárov a všetko to ostatné.

M. SAMKO

OBCHODNÍCI SO STAROU

HRDINOVIA našich detí

Naše deti sa zamýšľajú nad pojmami — hrdinstvo — hrdina. Vyberajú si ich z dejín, z literatúry, z dnešného sveta, i z vlastného života. Majú jasný obraz, aký má byť hrdina, a hľadajú dôvody, prečo sa niekto stáva hrdinom.

Napísali nám deti zo ZDŠ na Jelenej ulici v Bratislave:

Za hrdinov považujem jednotlivcov, alebo skupinu ľudí, ktorí za určitých okolností zastávajú, pomáhajú, hája, alebo ochraňujú inú skupinu ľudí, alebo jednotlivcov, aj keby ich to stálo život. Svoju hrdosť a česť však nikdy nepoškvrnia.

Za hrdinu považujem každého človeka, ktorý obetuje život za spravodlivú vec. Takýto človek musí mať vynikajúce morálne i vôľové vlastnosti a odvahu, aby také niečo dokázal. Hrdinovia sú aj vedci a výskumníci, ktorí pracujú s nebezpečnými látkami a výbušninami za zlepšenie života a blaho celého ľudstva.

Hrdinstvo je hrdinstvom len vtedy, keď človek musí napred bojovať sám so sebou, prekonávať svoj strach a až potom vykoná čin, za ktorým sa obyčajne vidí len veľká odvaha.

Hrdinovia sú ľudia, ktorí nezradia svoje ideály ani za najvyššiu hodnotu, svoj život.

Za hrdinu považujem toho človeka, ktorý sa správa veľmi prívetivo k starým ľudom a deťom.

Hrdina je človek, ktorý sa zrieka výhod a radšej prijme nevýhodnosť. Keď má dostať nejakú odmenu, venuje ju na opravu nejakej pamiatky alebo pre deti, ktoré sú v detských domovoch. Sám sa nevystatuje, je tichý a skromný.

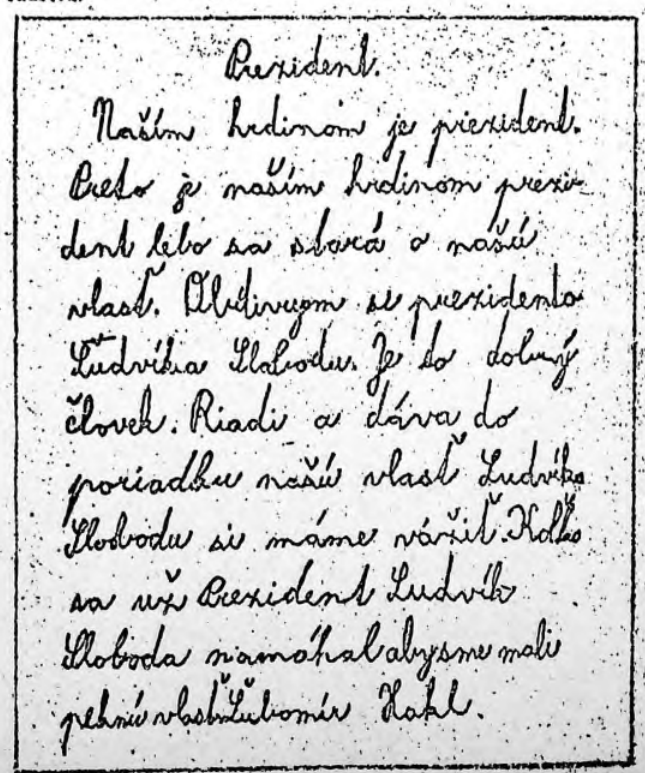

Prezident.

Naším hrdinom je prezident. Preto je naším hrdinom prezident lebo sa stará o našú vlasť. Obdivujem si prezidenta Ľudvíka Slobodu. Je to dobrý človek. Riadi a dáva do poriadku našú vlasť Ľudvíka Slobodu si máme vážiť. Kdiko sa už Prezident Ľudvík Sloboda namáhal abysme mali peknú vlasť Ľubomír Hakl.

LÁSKA K NAJBLIŽŠÍM

Za najväčších hrdinov sveta považujem všetky, všetky mamy. Veď mama, to je jediný poklad, ktorý človek má. Z môjho hľadiska je život bez mamy bezcenný, nemá zmysel a je jednotvárny a chudobný. Mama, to je jediný človek na svete, ktorý svoju lásku rozdáva všetkým, nielen svojim deťom. Keď sú deti maličké, zrieka sa všetkých radostí, zábav a venuje celý svoj voľný čas svojmu dieťaťku. Aj keď je dieťa staršie, mama ho učí poznávať celý okolitý svet a všetkých ľudí. A najkrajšie je však to, že mamy za svoju starostlivosť a lásku nič nechcú. Ja mamu považujem za najväčšiu hrdinku preto, že všetko dobré, čo mám, mám od nej, od mojej mamy.

Za hrdinov celého sveta považujem všetky mamy, lebo celý život sa obetavo starajú o deti, mužov, všetkých okolo seba. Počas ťažkých bojov nestrácali nádej, vedeli, čo majú robiť. Starali sa o ranených vojakov, celé dni sedeli pri chorých a niektoré, ktoré stratili vo vojne svojich najbližších, išli sami hrdinsky do boja, aby sa obetovali pre tých, ktorí ostanú nažive. To všetko len preto, že mamy sú samá dobrota a láska.

Za hrdinov považujem svojich rodičov. Bolo nás 6 detí. Otec pracoval sám, mamička sa starala o domácnosť. Musela vedieť hospodáriť s peniazmi, aby vedela, čo kedy môže kúpiť. Vychovali nás cez všetky prekážky, ktoré sa im postavili do cesty. Všetky deti si ich vážime a ľúbime ich.

Rodičov považujem za hrdinov preto, že nás nevychovávajú zo zisku, vypočítavosti, ale bez sebectva, bez istoty, že za to dostanú aspoň vďaku.

Po matke sú veľkými hrdinami aj učitelia, lebo z lásky k nám — svojim žiakom — nestrácajú trpezlivosť a dávajú nám rady zo svojich skúseností, aj podľa dobrých úvah. Nikdy neučia k zlému, vždy len dobrému.

LÁSKA K ĽUDOM

Horská služba je vlastne oddiel hrdinov, lebo každú chvíľu zachraňujú životy iným a svoje vystavujú nebezpečenstvu.

Za hrdinov považujem darcov

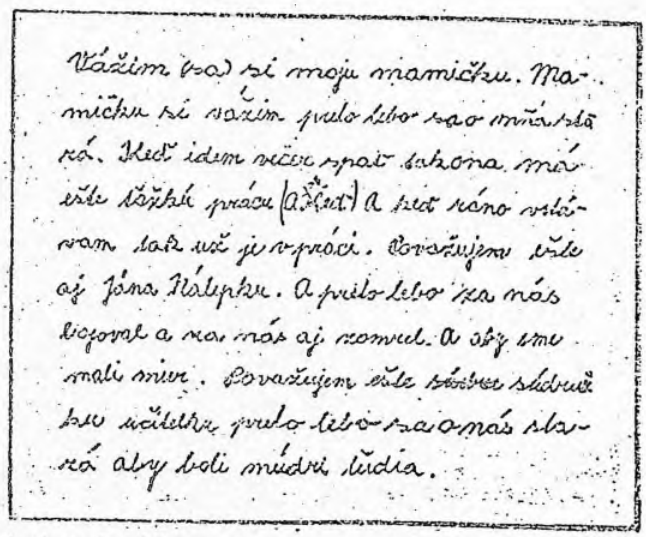
Vážim si moju mamičku. Mamičku si vážim preto lebo sa o mňa stará. Keď idem večer spať, mama ešte ťažkú prácu (šitie) a ráno vstávam, ona už je v práci. Považujem ešte aj ján Nálepku. A preto lebo za nás bojoval a za nás aj zomrel. A aby sme mali mier. Považujem ešte všetkých učiteľov preto lebo za nás starajú aby boli múdri ľudia.

krvi, preto, lebo mnohým ľuďom vypomohli pred smrťou a obetujú tú svoju krv, len aby zachránili ľudí.

Kapitán Korkorán sa vzdal aj svojho najlepšieho priateľa a to iba preto, aby zachránil život dvoch ľudí.

Hrdina bol Robert Owen, lebo v dávnych dobách kapitalizmu, prvý na svete založil jasle pre deti, aby tak pomohol matkám-robotníčkam vo svojej továrni.

Roald Amundsen sa odvážil so skupinou ľudí k pólu a napriek mnohým nástrahám, ktoré predvídal, nebál sa tejto cesty a s nasadením vlastného života zachraňoval svojich druhov s veľkou obetavosťou.

Robinson Crusoe, keď sa dostal na opustený ostrov, si nezúfal a ešte zachránil Piatka.

Za hrdinu považujem pyrotechnika, ktorý odstraňuje bomby, riskuje svoj vlastný život, aby tým zachránil mnohých ľudí pred smrťou.

Môj brat je hrdina, lebo minulý rok zachránil malého chlapca, ktorý v Plešťanoch spadol do Váhu a bol by sa utopil.

Vlani cez prázdniny sme sa vybrali kúpať, päť dievčat a traja chlapci. Pri jazere sme sa všetci povyzliekali a všetci, okrem mňa, poskákali do vody, lebo ja neviem plávať. Oni ma však volali, že vraj sa neutopím, a tak som skočila. Voda bola studená a ja som dostala do nohy kŕč a nemohla som plávať a začala som sa topiť. Trošku som sa vynorila a zase ponorila. Všetci to videli, ale iba moja kamarátka neváhala skočiť za mnou a vytiahla ma. Je to hanba tým chlapcom, ktorí ma tiež videli a boli by ma nechali utopiť sa, lebo boli zbabelí. Kamarátka je taká, že by bola vytiahla aj neznáme dievča, nielen mňa. Ja si myslím, že hrdinom nemusí byť len chlap, ale môže byť aj dievča.

Za hrdinu považujem vodiča autobusu, ktorý ma viezol na Počúvadlo. Cestou naspäť sme uvideli dve zrazené autá a jedno aj horelo. Ľudia okolo len pobehovali a hovorili jeden druhému, aby zavolali sanitku. No náš vodič vystúpil, zobral ranených do autobusu a zaviezol ich do nemocnice. Neľutoval že mu zakrvavia autobus a že to bude musieť čistiť. Bol rád, že pomohol raneným ľuďom, možno aj život im zachránil. Aj ja by som spravil tak isto, ako on.

LÁSKA K IDEÁLOM

Za hrdinu považujem toho, kto sa vie postaviť za pravdu a keď treba, pre ňu aj zomrieť, ako to spravil Ján Hus.

Júliusa Fučíka považujem za hrdinu preto, že dokázal zomrieť za komunistickú stranu.

Juraj Dimitrov celý svoj život venoval boju za slobodu bulharského ľudu. Krásne obhajoval svoje presvedčenie na Lipskom procese, aj keď vedel, že mu hrozí väzenie, ba aj smrť.

Za najväčšieho hrdinu svojich myšlienok pokladám V. I. Lenina, lebo pomohol robotníckej triede vymôcť sa z pazúrov ziskuchtivej buržoázie. Uviedol do života ideály Marxa a Engelsa — vytvoriť spravodlivú spoločnosť.

Veľmi si vážim komunistických revolucionárov, lebo za svoje ideály bojovali a umierali.

Za hrdinov považujem bojovníkov Parížskej Komúny, preto, že prví vložili vládu do rúk ľudu. Komunardi bojovali do poslednej kvapky krvi, do posledného dychu za svoje presvedčenie.

Za hrdinov považujem kozmonautov. Musia mať veľkú odvahu a pevnú vôľu, kým sa dostanú na prvý let. Hrozí im nebezpečie pri štarte, ale aj pri pristátí. Nikdy nevedia, čo ich čaká, keď letia okolo Zeme, alebo na Mesiac. Musia očakávať, i nepredvídané udalosti a byť pripravení aj na smrť. Nemuseli by to, ale to sami chcú, lebo je to ich sen a ešte, že pomôžu vede.

LÁSKA K VLASTI

Ja považujem za hrdinu nášho prezidenta Ludvíka Svobodu a všetkých, či už obyčajného vojaka, alebo majora, čo dokázali ostať verní vlasti aj v tom najhoršom, a neváhali riskovať vlastný život za jej oslobodenie.

Hrdinovia boli naši i sovietski vojaci v II. svetovej vojne, lebo bojovali proti fašistickým votrelcom.

Kapitán Nálepka nemyslel na seba a neváhal položiť svoj život za slobodu.

Hrdinami boli všetci ľudia, ktorí sa zúčastnili SNP, aby zachránili milovanú vlasť.

Alexej Meresjev je hrdina, lebo bojoval proti Nemcom. Zostrelili ho, ale sa zachránil. Museli mu amputovať chodidlá, ale sa nevzdal. Pre neho by život nebol platný, keby nemohol bojovať za oslobodenie svojej vlasti.

Za najväčších hrdinov považujem ľudí vo Vietnamskej demokratickej republike, lebo neustále bojujú za svoju milovanú vlasť.

Ľudovít Štúr — štúrovci, sa snažili vyzdvihnúť svoj národ na úroveň vyspelých národov. Ich cieľom bolo zveladiť svoju vlasť nie pre seba, ale pre všetky nasledujúce generácie.

Hrdina je podľa mňa Valerij Brumeľ, lebo skoro v každých pretekoch získal rekord. Musel veľa trénovať a zriekol sa skoro všetkého, len aby vyhral a tým preslávil svoju vlasť.

Za hrdinov považujem hraničiarov, lebo chránia našu republiku s nasadením života.

LÁSKA K PRÁCI

V dnešnej dobe pre hrdinstvo už nie sú také podmienky, ako boli kedysi a mnohí závidia svojim románovým hrdinom. Ale nie je kúsok hrdinstva v každej poctivo vykonanej práci, či nie je každá dobrovoľná poctivá práca malým hrdinstvom?

Za hrdinov považujem ľudí, ktorí sa snažia pozdvihnúť svoj štát vo vedeckej a technickej práci, ktorá by bola prospešná všetkým ľuďom. Čítal som v novinách, že náš s. prezident ich odmeňuje medailami, ale mená som už zabudol.

Hrdinovia sú nositelia Nobelovej ceny, lebo svojou prácou prispeli k dobru celého ľudstva.

Roentgen bol hrdina, lebo veľa pracoval, kým obdaril svet elektrotechniky a lekárstva svojím vynálezom.

Môj hrdina je Tomáš Edison, lebo napriek ťažkému životu tvrdo pracoval a vynašiel telegraf a iné objavy, ktoré boli veľmi dôležité.

Za hrdinu považujem mamin-ho starého otca, teda môjho prastarého otca, lebo pravidelne vstával o 4. hod. ráno a kúpal sa v studenej vode a cez celý život pracoval a na star-

voľnej posteli mu museli dať obuvnícke kladivko do postele a len potom zomrel.

LÁSKU ZA LÁSKU

Za hrdinu považujem psa Rexa, lebo zachránil ľudský život. Je to pes môjho priateľa. Boli sme sa kúpať v Dunaji a kamarát sa topil. Rexo bez rozmýšľania skočil do vody a zachránil ho. My všetci máme Rexa veľmi radi.

Čítala som v časopise zaujímavosti zo sveta. Zaujal ma článok „Kiki, psí hrdina". Písalo sa v ňom, že v Alpách zablúdila mladá turistka a hľadala ju záchranná služba, ale nadarmo. Našiel ju pes Kiki a tým jej zachránil život. Myslím, že ju zachránil preto, lebo psi majú radi ľudí a ľudia majú radi psov. Aj ja.

Dívam sa na seriál Štyria tankisti a pes. Za najväčšieho hrdinu považujem ich psa Šarika. Aj ja by som chcel mať takého a mal by som ho rád a staral by som sa o neho.

NENÁVISŤ K ÚTLAKU

Môj najväčší hrdina je Ján Roháč z Dubé, preto lebo bojoval za to, aby páni neutláčali poddaných a aby sa mali lepšie a slobodne žili.

Je to J. Fondová. Najprv veľhviezda, teraz hrdinka. Svet ju predtým obdivoval pre jej pekné nohy a teraz hlavne preto, že bojuje na strane utláčaných.

Victor Hugo po celý život bojoval proti násiliu a útlaku. Preto je mojím hrdinom.

Ján Sladký Kozina bol hrdina, lebo viedol chodský ľud do boja proti nemeckému šľachticovi Lamingerovi, ktorý utláčal poddaných.

Za hrdinu považujem Angelu Davisovú, preto, lebo bojuje za práva — rovnoprávnosť černochov, hoci vedela, že môže byť zatvorená do väzenia, alebo aj odsúdená na smrť.

LÁSKA A NENÁVISŤ — dva protipóly a predsa nenávisť k útlaku pramení z lásky k ľuďom, k slobode, k životu. Láska otvára srdcia. Láska dokáže divy, je podkladom každého hrdinstva. Len nemilovaný človek podlieha zlu. Dávajme preto našim deťom lásku, veľa lásky, aby ju boli schopné dávať ďalej, všetkým ľuďom, všetkými spôsobmi.

Hrdina.

Hrdina je ten ktorý spravil niečo dobrého. Ja považujem za hrdinov sovietskych vojakov. Preto lebo oslobodili našu vlasť. Za slobodu treba aby sme mali dobrý názor, aj niektorý pri tom padli. Za to sme im vďačný. Ďakujeme im za oslobodenie a za mier.

VEČERNÍK, 9. júna 1972, str. 3.

VEČERNÍK, 20. júna 1972, str. 7.

19(137)XV

Doručovanie – bolavá služba

K článku: „Zákon nech je zákon" z 22. mája

Isteže je doručovanie poštových zásielok jedným z najbaľavejších miest našich spojovacích služieb. Obyvatelia, teda adresáti i odosielatelia, právom kritizujú, no mnohí v snahe pomôcť, prichádzajú aj s kooštruktívnymi návrhmi. Táto téma sa na stránkach novín už mnohokrát za všetkých možných hľadísk vystriedala.

Na posledný príspevok o precíznejšom doručovaní, o zvýšení kontroly i o sankciách

NEOSTAL BEZ ODOZVY,

no z množstva listov vyberáme len jeden, ktorý — popri snahe Mestskej poštovej správy zlepšiť doručovanie — by určite veľmi pomohol. Čitateľka medzi iným konštatuje:

„Je ľahké jednoznačne odsúdiť poštových doručovateľov, brať na zodpovednosť Riaditeľstvo pôšt a telekomunikácií a pritom sa nepozerať, za akých podmienok pracujú. Už neraz ste písali o nedostatku, o chronickom nedostatku doručovateľov, o problémoch s brigádnikmi — sa sama som už niekoľkokrát čítala vo Večerníku —

O ANONYMITE OBÝVATEĽOV

nášho mesta. Pisateľ posledného „ohlasu" žiada finančné postihy alebo odňatie slobody, zabúda však za akých podmienok doručovatelia v Bratislave d o r u č u j ú. Vojdite do ktoréhokoľvek nájomného domu v Bratislave a chcite sa dozvedieť, v ktorom byte kto býva, alebo ktorá schránka komu patrí. Ak nie sú celkom demolované, tak určite polovica za schránok nie je označená menovkou.

Hovorí sa síce, že po každý raz „chuligáni" zničia menovky, ale „kazimíri" sú len z domov, teda ide o známe deti alebo výrastkov, ktorí ničia

ÚPLNE B E Z T R E S T N E.

To však ani majiteľa domu, ani správcu domu, alebo domového dôverníka, ani samotných nájomníkov n e o s p r a v e d l ň u j e. Ani jedno poškodenie by nemalo ostať bez trestu, veď o mnohých „škodcoch" obyvatelia vedia. No ani schránky by nemali ostať zanedbané a už vôbec nie bez mien.

Ak doterajšie výzvy boli „hrachom hádzaným na stenu", mala by Mestská poštová správa pristúpiť

K RADIKÁLNEMU OPATRENIU.

Poštový zamestnanci by mali o d m i e l n a ť doručiť zásielky do n e o z n a č e n ý c h schránok. Veď to musí byť „zázračný poštár", čo si pamätá všetky poštové schránky vo svojom rajóne!

A práve preto si myslím, že po ... si majitelia svoje schránky precízne neoznačia, nemôžu sa dožadovať presných služieb, dochvíľnosti a tobôž už nie sankcií — „odňatie slobody do 6 mesiacov", ako to pisateľ v spomínanom článku uviedol!"

VEČERNÍK, 19. júna 1972, str. 1.

Dva roky za udretie

Kam až môžu človeka priviesť zlé medziľudské vzťahy, dokumentuje prípad, ktorý prejednával senát Mestského súdu v Bratislave.

Naši „skalnejší" čitatelia sa možno rozpamätajú na dva články, v ktorých sme poukazovali na vykorisťovanie podnájomníka — učiteľa, ktorý platil za nezariadenú izbietku 400 korún mesačne, pričom pán domáci mu „veľkodušne", odpustil sto korún za doučovanie jeho syna — čo bola podmienka všemocného domáceho.

Keď ani napriek kondiciám chlapec neprinesol domov dobré známky, učiteľa z bytu jednoducho vyhodil. Keď si tento po čase prišiel pre svoje veci, došlo k hádke, pri ktorej pán domáci udrel učiteľa drevenou lopatou po hlave tak, že mu spôsobil otras mozgu a desaťdňovú práceneschopnosť.

Mestský prokurátor žaloval pán domáceho, Tomáša M. za trestný čin pokusu ťažkej újmy na zdraví. Obžalovaný sa snažil vec postaviť tak, ako by išlo o sebaobranu, no pod ťarchou svedectiev priamych svedkov a súdneho znalca, senát uznal Tomáša M. vinným v plnom rozsahu, ako žiadal prokurátor a odsúdil ho na dva roky straty slobody so skúšobnou dobou troch rokov, počas ktorých alebo si prehodnotí svoje správanie vo sfére medziľudských vzťahov, alebo pôjde si trest odsedieť.

(ža)

Využitie atómovej energie

Nie je tomu tak dávno, čo sme navštívili Novovoronežskú atómovú elektráreň, aby sme boli účastníkmi poslednej fázy prác pred spustením tretieho energobloku, ktorý predstavuje už tretiu generáciu tak známych sovietskych vodo-vodných energetických reaktorov. Táto návšteva bola pre nás o to zaujímavejšia a významnejšia, že sa jednalo o prípravu uvedenia do prevádzky takého typu, ktoré v zmysle medzivládnej dohody z 30. 4. 1979 budú u nás budované a ktorých jednotkový elektrický výkon predstavuje 440 MW. Takéto energetické zariadenie totiž bezprostredne nadväzuje na náš dlhodobý program výstavby atómových elektrární, vytýčený XIV. zjazdom KSČ, v ktorom sa hovorí: »Zahájiť v spolupráci so ZSSR výstavbu ďalších dvoch jadrových elektrární o celkovom výkone 1600 až 1800 MW.«

Novovoronežská atómová elektráreň, ktorá už dnes možno nazvať »atómovým gigantom«, vyrástla nedaleko veľkomesta Voronež, ktoré má okolo 1 milióna obyvateľov. Súčasne s výstavbou atómovej elektrárne rastie v jej blízkosti od základu nové, veľmi moderné mestečko Novovoronež asi s 12 000 obyvateľmi.

V tomto atómovom centre je vybudovaná kapacita o celkovom inštalovanom výkone 1015 MW. Atómová elektráreň je napojená do centrálneho energetického systému ZSSR a dovoľuje významne zásobovať elektrickou energiou európsku časť Sovietskeho zväzu.

V Novovoronežskej atómovej elektrárni sú inštalované štyri reaktory typu VVER (u nás nazývané »veverky«). Prvý atómový reaktor »pracuje« pre tri turbogenerátory o jednotkovom výkone 70 MW (1. blok). Tento energoblok vyrába elektrickú energiu už osem rokov, t. j. od r. 1964. Inštalovaný výkon druhého bloku predstavuje 365 MW. Výkon tretieho bloku, ktorý uviedli do prevádzky koncom minulého roka, predstavuje 440 MW a štvrtý energoblok o tom istom výkone uvedú do prevádzky ešte v tomto roku. Takže už koncom tohto roku bude v Novovoronežskej atómovej elektrárni inštalovaných celkom 1455 MW. V súčasnom období začali výstavbu ďalšej generácie reaktorov tohto typu na elektrárni Novovoronež o jednotkovom výkone 1000 MW, čo predstavuje technické i ekonomické víťazstvo jadrovej energetiky nad doterajšou klasickou.

Úspešné prevádzkovanie prvých troch blokov svedčí o tom, že tento sovietsky typ atómovej elektrárne s reaktorom typu VVER je spoľahlivý a má budúcnosť. To, že sa tento typ osvedčil, dokazuje i záujem o jeho výstavbu za hranicami ZSSR. V najbližších dvoch rokoch uvedú do prevádzky v elektrárni NORD (NDR) dva bloky typu VVER o celkovom elektrickom výkone 880 MW. Podobná elektráreň začali stavať pred dvoma rokmi v bulharskom Kozloduji. Na výstavbu okrem ZSSR sa pripravujú aj v MLR a BLR. Tento typ elektrární vyváža ZSSR i do kapitalistických štátov. Vo Fínsku je stavba v plnom prúde.

Dôležitým faktorom záujmu o tento typ atómových elektrární popri spoľahlivosti je aj ich ekonomičnosť. Svedčia o tom tiež údaje nákladov na vyrobenú kilowatthodinu. Zatiaľ čo u prvého 210 MW bloku predstavovali náklady na vyrobenú kWh 1,8 kopejky, u druhého 365 MW bloku boli znížené na 0,75 kopejky kWh. Pri treťom a štvrtom bloku podľa projektu by mali tieto náklady predstavovať 0,5 kopejky kWh. Každý nový blok atómovej elektrárne s reaktorom typu VVER po uvedení do plnej prevádzky znižuje náklady na vyrobenú i dodanú kWh a pomerne rýchlo sa v tomto ukazovateľovi približuje na úroveň (resp. už i znižuje) klasických elektrární, ktoré bežia na fosílne palivo.

Podľa nášho atómového programu začali sme za pomoci a v spolupráci so ZSSR s výstavbou dvoch atómových elektrární novovoronežského typu. Inštalovaný výkon každej bude predstavovať 880 MW. Je to prakticky obdoba tretieho a štvrtého bloku v Novovoronoži. Ako prvá stavia atómovú elektráreň s reaktorom typu VVER v Jaslovských Bohuniciach pri Trnave, ktorá je v tesnej blízkosti elektrárne A-1 a využíva časť jej areálu. Druhá bude na južnej Morave v Dukovanoch. Elektrárne s reaktorom typu VVER budú tvoriť základ československého jadrového programu, v ktorom chceme v budúcich rokoch riešiť obťažnú energetickú situáciu.

Čas stanovený pre práce na hlavnom výrobnom bloku a k uvedeniu pevného energobloku v Jaslovských Bohuniciach do prevádzky je veľmi krátky. V roku 1977 majú byť na prvom »bohunickom« bloku (440 MW) energetické skúšky a blok má byť uvedený do prevádzky. Rok nato by nasledoval druhý. Podľa skúseností v Sovietskom zväze možno takáto elektráreň uviesť do prevádzky za 4 a štyri roky. To potvrdzujú i skúsenosti z výstavby reaktorov typu VVER v NDR a BLR. Preto dňa 21. apríla tohto roku boli na Slovensku v Jaslovských Bohuniciach zahájené prípravné práce, aby za rok stavbári mohli naplno začať s výstavbou hlavného výrobného bloku.

Priame investorstvo tejto významnej stavby bolo zverené Slovenským energetickým podnikom. Generálnym projektantom je Energoprojekt Praha. Naše strojárenstvo sa bude významne podieľať na dodávkach a na montáži elektrárne; pravda, rozhodujúce technologické zariadenia primárneho okruhu budú dodané zo Sovietskeho zväzu.

Netreba zdôrazňovať technickú a časovú náročnosť na prvú fázu výstavby — t. j. stavebné práce. Poverenie na to bolo možné dať len takým stavebným organizáciám, a ktorých sú plné predpoklady pre ich úspešné zvládnutie. Preto generálnym dodávateľom stavebných prác pre prvú elektráreň typu VVER sa stal národný podnik Hydrostav Bratislava (HDS) a druhej národný podnik Jagstav Brno. Prípravné práce pre prvú elektráreň, ktoré má vykonať HDS v r. 1972, sú rozsiahle.

Rozsah projektových, podkladových a stavebných prác si už v tomto roku vyžaduje zvýšenú politickú pozornosť a pomoc, podobne ako je tomu pri výstavbe tranzitného plynovodu. Aj stavba VVER sa nezaobíde bez významného podielu činnosti odborových orgánov. Už teraz sa žiada organizovať socialistické záväzky na počesť 28. výročia SNP a k 55. výročiu VOSR. Významný podiel pomoci sa očakáva od našej mládeže. Už v priebehu toburočných prázdnin budú cenným prínosom pre stavbu brigády študentov z vysokých škôl a ďalších mladých ľudí pod vedením Socialistického zväzu mládeže.

Vstúpili sme u nás do atómového veku. Začali sme etapu rozvoja technickej revolúcie vo využívaní atómovej energie. A tak pondelok koncom apríla r. 1972 vojde do dejín našej socialistickej vlasti ako nástup do novej doby: využitia energie atómu na výrobu elektrickej energie.

Ing. JOZEF HUDEC,
zástupca vedúceho odd. ÚV KSČ